

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 971

26. STUDENOGA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

**Biskupsko ređenje
mons. Fabijana Svaline**

SADRŽAJ

10

Akcijski plan za ostvarivanje
prava nacionalnih manjina –
pet godina poslije (I)
**Što donosi
ex-post analiza?**

12

Žarko Galetin, agroekonomski
analitičar
**Kaos na tržištu
pogurao cijene**

22

Gašpar Stantić,
kuhar svjetskog renomea
Život pored štednjaka

25

Proslava sv. Elizabete u Opoju
Mala, ali živa zajednica

26

Naši gospodarstvenici (LXVIII.)
**Sve i svašta,
što može mašta**

32

Večer ikavice u Stanišiću
Rič – pisana i pivana

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Zaborav

Ružne i neugodne stvari koje nam se neminovno naslažu, kako se slažu godine našeg života, svjesno ili nesvjesno želimo zaboraviti. Potisnuti u najdublji kut sjećanja, ne zbog drugih već nas samih. Ta tko bi se želio sjetiti onoga što smo kadkad bili ili činili? Nisam ovih nekoliko rečenica o potisnutim sjećanjima napisala s namjerom razvijati priču o našim osobnim sjećanjima, njihovom potiskivanju i o tome kako od tih sjećanja, ma koliko potisnuta bila, ne možemo pobjeći. Hoću ovdje o jednom drugom sjećanju. Sjećanju na pad Vukovara.

Tri desetljeća su prošla od tada. Zgodna, okrugla brojka za sjetiti se. Ali ako je suditi po sjećanju naših državnih dužnosnika, Vukovara uopće i nije bilo. Nije bilo razorenog grada, kolone prognanika, Ovčare. Nije nakon pada Vukovara bilo ni logora u Srbiji u kojima je bilo zatočeno oko 7.000 ljudi. Nije bilo ničega.

Nije, zapravo, bilo ni obećanja danog 2016. godine o podizanju prve spomen-ploče u Stajićevu, na mjestu logora u kojem su bili zatočeni Hrvati.

I zato onaj uvod o neugodnim sjećanjima i zaboravu. Ili bi ovdje bolje bilo od zaborava reći poricanje? Poricanje da se Vukovar i sve poslije njega uopće i dogodilo. Kao da će nečija savjest zbog toga biti mirnija, a ruke manje krvave.

Za prvog srbijanskog tužitelja za ratne zločine **Vladimira Vukčevića** prešućivanje Vukovara je »neprihvatljivo i anticivilizacijsko«. Bio je to prošlog tjedna jedan od rijetkih glasova nasuprot zaboravu.

Uz Žene u crnom, koje su se i ove godine okupile u centru Beogradu uz poruku »Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru«, gradu u kojem je ubijeno više od 1.000 civila, a ranjeno najmanje 25.000 ljudi, 30 godina od pada Vukovara obilježeno je još izložbom fotografija »Sloboda do temelja« **Miloša Cvetkovića**, nastalih u vrijeme razaranja Vukovara.

Z. V.

Polaznici – odgojitelji i predavači prirodne grupe predmeta

Lektorat hrvatskog jezika i književnosti, pod vodstvom novog lektora hrvatskog jezika i književnosti **Perice Vujića**, započeo je u subotu, 20. studenoga, u prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća. Radi se o dvosemestralnom Programu za stjecanje kompetencija iz hrvatskog jezika, kulture i književnosti s metodikom rada koji se izvodi u okviru Centra za usavršavanje nastavnika Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Novom Sadu, a u okviru kojeg polaznici izučavaju sljedeće predmete: Hrvatski I. i Hrvatski II. (hrvatsko znanstveno nazivlje), Hrvatska književnost, Metodika – hrvatski jezik u nastavi i predškolskom odgoju te Hrvatska kultura i društvo. Lektorat u ovoj grupi pohađa 15 polaznika, i to iz Sente, Sombora i Subotice.

O programu rada, njegov novi lektor, mr. edukacije hrvatskog jezika i književnosti i mr. edukacije povijesti, **Perica Vujić** kaže:

»Ova će generacija slušati program pod nazivom 'Program za izobrazbu nastavnika za razvoj kompetencija u nastavi hrvatskog jezika', a nastava je organizirana u dva semestra. U prvom se slušaju dva obvezna kolegija; jedan se odnosi na metodiku nastave, a drugi na suvremeni hrvatski jezik. Ljetni semestar se sastoji od tri kolegija, koji su izborni i prilagođeni profilima polaznika – jedan je 'Nastava', a to je Hrvatski suvremeni jezik II. na koji nastavljamo s vježbama iz standardnog jezika, drugi se odnosi na 'Hrvatsku kulturu i društvo', a treći na hrvatsku dječju književnost, koja je tu specijalno pripremljena za kolege iz razredne nastave i predškolskog odgoja. Cilj je unaprijediti jezične vještine polaznika, ukazati im na prednosti korištenja suvremenog hrvatskog jezika, odnosno na koji način se on koristi u javnoj komunikaciji, a na koji u svakodnevnom govoru«.

Na pitanje kako bi ocijenio znanje hrvatskog jezika pripadnika ovdašnje hrvatske zajednice, Vujić navodi kako je njime prilično zadovoljan, no ipak postoje »stvari« na kojima bi se trebalo poraditi:

»Primjerice, popraviti naglasak, a ono na čemu bi najviše trebalo raditi jeste vokabular. Ipak postoje te razlike u riječima kojima se koristimo u Hrvatskoj i ovdje, a osobito će to biti vidljivo u ljetnom semestru kada budemo radili usporedbu nazivlja u hrvatskom i srpskom jeziku«.

I ove je godine bilo mnogo zainteresiranih za Lektorat, ali je zbog epidemioloških mjera njihov broj, prema riječima članice IO HNV-a zadužene za obrazovanje **Margarete Uršal**, morao biti ograničen.

»Morali smo odabrati 15 polaznika, što je učinjeno na temelju analize jezično-stručnog nastavnog kadra. Pri-

oritet smo dali odgojiteljima koji već rade u vrtićima na hrvatskom jeziku, te nastavnicima i profesorima prirodne grupe predmeta«, kaže Uršal, ističući značaj Lektorata u obrazovanju na hrvatskom jeziku: »Jedan od ključnih uvjeta kvalitetne nastave jest jezična stručnost nastavnog kadra i na tragu toga je i ovaj Lektorat koji će, nadamo se, jednog dana prerasti u Katedru za hrvatski jezik i književnost. Dok se to ne dogodi, on podrazumijeva jedan ozbiljan rad od godinu dana, dva semestra, četiri velika ispita koja polaznici trebaju položiti i na taj način steći jezičnu stručnost za izvođenje nastave na hrvatskom jeziku«.

Jedna od polaznica Lektorata hrvatskog jezika i književnosti je dugogodišnja ravnateljica OŠ **Vladimir Nazor** u Đurđinu **Liljana Dulić**:

»Prijavila sam se još prošle godine, međutim kao i ove, bila je velika skupina i drago mi je što ću sada moći slušati predavanja. To je nešto što je neophodno u našoj sredini u kojoj imamo nastavu na hrvatskom, a zakon propisuje da smo stručni jedino ukoliko imamo položen Lektorat. Također, neophodan mi je i zbog osobnog stručnog usavršavanja, a i kao jednoj od autorica udžbenika 'Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture' za prvi i drugi razred osnovne škole«.

Među polaznicima je i učiteljica razredne nastave u OŠ **Matko Vuković** u Subotici **Mirjana Perčić**:

»Opredijelila sam se za Lektorat jer smatram da mi može donijeti mnogo toga dobroga, i u smislu obrazovanja, napredovanja, a samim tim stječem više iskustva koje ću moći primijeniti u nastavi na hrvatskom jeziku«.

Lektorat, otvoren u lipnju 2018. godine, do sada je završilo oko 30 polaznika triju generacija koje je poučavao dosadašnji lektor dr. sc. **Tomislav Čužić**.

Priredila: I. P. S.

O bačkim Hrvatima na skupu o *Hrvatskom proljeću*

Posljedice »loma« vidljive i nakon 50 godina

U organizaciji Fakulteta hrvatskih studija, u Zagrebu je održana znanstveno-kulturna manifestacija »*Hrvatsko proljeće* i hrvatska država«, pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Hrvatske **Zorana Milanovića**. Cilj manifestacije bio je evocirati i interdisciplinarnim pristupom rasvijetliti povijesna zbivanja i posebice ulogu hrvatskih sveučilištaraca o 50. obljetnici proglašenja studentskoga štrajka te rasvijetliti poveznicu *Hrvatskoga proljeća* i procesa uspostavljanja hrvatske države.

U znanstvenom dijelu skupa sudjelovalo je 53 znanstvenika iz Hrvatske i inozemstva, među kojima i ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov**.

U svojoj radnji naslovljenoj *Hrvatsko proljeće i Hrvati u Bačkoj* Žigmanov je predstavio najvažnije povijesne procese i događaje koji su bili na djelu od sredine 60-ih do sredine 70-ih godina 20. st. prije svega u Subotici, među ovdašnjim Hrvatima, ponajprije u području kulture. Žigmanov je ukazao na naslijeđenu višestoljetnu bogatu kulturnu baštinu te raširenu živu svijest o događajima od prije Drugoga svjetskog rata (nakladništvo, novinstvo, razvijen književni život, prvo značajnije masovno memo-

riranje – npr. obilježavanje 250 godina od doseljenja Bunjevacu u Bačku, začeci muzejske, arhivske i knjiške grđe) i vremenu neposredno nakon istoga (dnevnik/tjednik *Hrvatska riječ*, Hrvatsko narodno kazalište, časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja *Rukovet*). Dodatno je postojala mnogovrsna navezanost na kulturne krugove u Zagrebu i drugim središtima u Hrvatskoj, pa su nanovo okupljeni hrvatski intelektualci iz Subotice nakon Brijunskoga plenuma 1966. i početka liberalizacije pokrenuli cijeli niz aktivnosti na planu afirmacije mjesnog hrvatskog kulturnog naslijeđa i prezentacije njihova kulturnog stvaralaštva. Istaknuo je proslavu prve *Dužijance* izvan Crkve 1968. i održavanje Velikog prela 1970., osnutak HKUD-a *Bunjevačko kolo* 1970., izdavanje nekoliko kapitalnih književnih i književno-povijesnih djela u Zagrebu (**Ivan Kujundžić**, **Juraj Lončarević**, **Geza Kikić**, **Balint Vujkov**, **Ante Sekulić**), otkrivanje poprsja **Ambrozije Boze Šarčevića** u središtu grada, rad glasovitog kipara **Ivana Meštrovića**, snimanje humoristične serije Televizije Zagreb *Boltine zgode i nezgode* **Matije Poljakovića** u režiji **Petra Šarčevića**, oživljavanje likovne scene te afirmaciju umjetnosti u tehnici slame (izložbe i film **Ive Škrabala** *Slamarke divojke*). No, uspjesi i postignuća nisu dugo trajali, istaknuo je u izlaganju Žigmanov – slomom *Hrvatskog proljeća* u Hrvatskoj slomljeni su i njegovi odrazi u Bačkoj s tragičnim ishodima: zabrane javnog djelovanje za više od stotinu intelektualaca, uzništvo za četvoricu i stalni nadzor i kontrola tajne policije nad cjelinom kulturnog života ovdašnjih Hrvata. Kako je ocijenio, posljedice ovoga »loma« vidljive su i nakon 50 godina – elita Hrvata nema kontinuitet u trajanju, kulturni procesi nisu završeni u izgradnji primjerenih institucija i prezentaciji suvremenog umjetničkog stvaralaštva, napose kada je riječ o usustavljanju znanosti i suradnji s kulturnim i znanstvenim institucijama u Hrvatskoj i pratećim procesima integracija, institucionalni okvir je i danas nedovoljno razvijen.

H. R.

Novi članovi Savjeta Vlade za Hrvate izvan RH

Na prijedlog Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Vlada Hrvatske imenovala je nove članove Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan domovine na idući mandat od četiri godine. Članovi Savjeta su predstavnici Hrvata izvan RH i članovi po položaju, predstavnici državnih tijela i institucija, Katoličke crkve i organizacija civilnog društva. Novi predstavnici Hrvata iz Srbije u ovom tijelu su: predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**, predsjednik DSHV-a i ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov** i dopredsjednik HNV-a za Srijem **Darko Vuković**.

Članovi Savjeta iz reda pripadnika Hrvata izvan Hrvatske su predstavnici udruga, organizacija i institucija Hrvata, osobe uvažene u sredini u kojoj žive, angažirane na očuvanju i jačanju hrvatskog identiteta svojih zajednica i na unaprjeđenju odnosa s hrvatskom domovinom. Izvandomovinske zajednice Hrvata svoje predstavnike u Savjet predlažu iz redova najznačajnijih i najbrojnijih udruga, organizacija, institucija ili drugih oblika organiziranja.

Biskupsko ređenje mons. Fabijana Svaline, izabranoga biskupa koadjutora Srijemske biskupije

U svjetlu ljubavi i ekumenskog dijaloga

»U središtu svega će uvijek biti Caritas, dakle ljubav prema potrebitima, prema bližnjima, prema onima koji su negdje na marginama, ne samo materijalnim nego i duhovnim. Zajedno ćemo s našim svećenicima i drugim vjernicima laicima pokušati doći do tih ljudi i pokušati im navijestiti radost evanđelja«, izjavio je mons. Fabijan Svalina

U katedrali Svetog Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici, 21. studenoga, na svetkovinu Krista Kralja, održano je biskupsko ređenje novoga srijemskog biskupa koadjutora mons. **Fabijana Svaline**. Glavni zaređitelj bio je tajnik Svete Stolice za odnose s državama i tajnik Međunarodnog povjerenstva za crkve u Istočnoj Europi nadbiskup **Paul Richard Gallagher**, a suzaređitelji đakovačko-osječki nadbiskup metropolit **Đuro Hranić** i srijemski biskup mons. **Đuro Gašparović**. Prezbiteri pratitelji novoga biskupa bili su župnik župe sv. Mateja u Gundicima **Josip Dominković** te župnik župe Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu preč. **Jozo Duspara**. Misu su suslavila još 23 nadbiskupa i biskupa u zajedništvu s pedesetak svećenika, a posluživala su trojica đakona. Nazočna su bila i dvojica episkopa Srpske pravoslavne crkve te veliki broj vjernika iz brojnih župa diljem Srbije i Hrvatske. Predslavitelj mons. Gallagher se na početku homilije osvrnuo na geslo novog biskupa »Super omnia Caritas« (Kol 3,14), te je ustvrdio da ga je mons. Svalina odabrao kako bi svoju biskupsku službu vršio u svjetlu ljubavi, koja je, kako nas uči sv. Pavao, neizostavna za ulazak u Kristovo savršenstvo.

Pomozimo ljudima

Papa **Franjo** imenovao je 7. listopada ove godine biskupom koadjutorom Srijemske biskupije svećenika Đakovačko-osječke nadbiskupije mons. Fabijana Svalinu, dosadašnjeg ravnatelja Hrvatskog Caritasa i ravnatelja Hrvatske katoličke mreže.

»Zahvalan sam na ovoj milosti i na ovome daru da mogu služiti ljudima u ovome dragom nam Srijemu, a vjerujem i šire na prostorima Srbije. Što se tiče moga programa, on će se uvijek fokusirati na poslanju kojega sam i do sada vršio, a to je bio Caritas. U središtu svega će uvijek biti Caritas, dakle ljubav prema potrebitima, prema bližnjima, prema onima koji su negdje na marginama, ne samo materijalnim nego i duhovnim. Zajedno ćemo s našim svećenicima i drugim vjernicima laicima, pokušati doći do tih

ljudi i pokušati im navijestiti radost evanđelja. Neka to bude temeljna i osnovna misija koju želim, pa i uz pomoć vas kao medija, da Božja riječ dođe do na kraj svijeta, kako veli Sveto pismo. Neka bude tako. Tijekom ređenja molio sam Duha svetoga da me uputi onako kako je to najbolje za Crkvu i za ljude. Prisutnost tajnika Svete Stolice za odnose s državama, znak je Papine velike brige i usmjerenosti na ove prostore u kojima živi Katolička crkva. Znamo da je papa cijeli svoj pontifikat usmjerio prema onima rubnima, prema onima koji su daleko od središta, pa je i ova prisutnost mons. Gallagera upravo znak te blizine i podrške Crkvi i narodu na ovom području. To sam i u svojem biskupskom grbu ugradio kao simbol mosta. Most je uvijek onaj koji spaja, ujedinjuje i u svom dijelu biskupskog govora apostrofirao sam jednog našeg susjeda biskupa **Antuna Škorčevića** koji je imao i još uvijek ima misiju na tome polju. Rekao sam da ću se nadahnjivati idejama i stvarima koje je on činio. Neka nam se Bog smiluje da tu veliku zadaću koju nam je Krist ostavio, zaista i ostvarujemo. I ovo biskupsko ređenje u Srijemskoj biskupiji je zaista specifično. Katolici su ovdje manjina i htjeli bi zaista poslanje svoje na neki način u tome smislu i ostvariti. Da pomognemo ljudima u zajedništvu s većinskom Srpskom pravoslavnom crkvom i drugim ljudima dobre volje«, istaknuo je novozaređeni biskup Svalina.

»Osjećam se vrlo radosno što smo dobili biskupa koadjutora Fabijana Svalinu s posebnim ovlastima i drago mi je da je prihvatio tu veliku čast«, izjavio je mons. Gašparović i dodao: »S tim imenovanjem je naša Srijemska biskupija još više uzdignuta i pastoralno i hijerarhijski na jednu višu razinu. To mi je posebno drago. Zahvaljujem mu što je prihvatio tu dužnost i što će nakon pet godina kada odem u mirovinu, on preuzeti dužnost biskupa«.

Podrška i ohrabrenje

Veliku radost zbog ređenja biskupa koadjutora u Srijemskoj biskupiji izrazili su i predstavnici Đakovačko-osječke nadbiskupije.

»Osjetilo se da je biskupu Gašparoviću potrebna pomoć. Novoga biskupa čeka ponajprije zadaća uspostave sjedišta biskupije i zato će on od prvoga dana boraviti u Srijemskoj Mitrovici kao sjedištu biskupije. Puno je i drugih velikih zadaća. Ima već dobrih stvari onoga što je zaživjelo u Srijemskoj biskupiji i nije da sada počinje sve ispočetka, ali je svakako potrebna jedna svježina i jedna nova snaga. Svjesni smo da su naša Đakovačko-osječka i Srijemska biskupija kroz 230 godina funkcionirali i djelovali kao jedna biskupija i da trebamo pomoći i financijski ali i personalno. S obzirom na svećeničke snage, moramo dati po kojega doista dobroga svećenika ovamo, kako bi pripomogao biskupu Fabijanu. Njegovo ređenje je izazov i zadaća naše Đakovačko-osječke biskupije. Treba hrabriti i snažiti ovo stado. Hvala Bogu da danas živimo u drugačijem ozračju nego prije 30 godina. Treba štiti katolike Hrvate koji su na ovom području. Oni trebaju biti prisutni u svim sferama života. Biskup im treba biti podrška i ohrabrenje«, istaknuo je đakovačko-osječki nadbiskup te dodao da Katolička crkva danas promiče i zagovara ekumenski dijalog: »Smatramo da ovako podijeljena Kristova haljina nije pravo i vjerodostojno svjedočanstvo u ovom svijetu. Mi danas vidimo da su kršćani u mnogim stranama svijeta progonjeni i da trebamo snažiti dijalog sa Srpskom pravoslavnom crkvom. Neke su stvari kulturološki različite i međunarodni odnosi su poljuljani što opterećuje naš ekumenski dijalog, ali moramo znati graditi odnose između dvaju naroda. Nedavna mješovita komisija koja je osnovana za dijalog između Hrvatske biskupske konferencije i Srpske pravoslavne crkve od strane Svete Stolice, pokazuje da Sveta Stolica ekumenski dijalog sa Srpskom pravoslavnom crkvom vodi preko Hrvatske biskupske konferencije. Biskup Fabijan tu može biti jedan dobar savjetnik upravo u vođenju ekumenskog dijaloga.«

Zalog dobrih odnosa

Na svečanom euharistijskom slavlju prisustvovala je i predsjednica komisije za vjerske zajednice u Vladi Republike Hrvatske **Nina Obuljen Koržinek**.

»Veseli nas da će svi katolici u ovom dijelu Srbije dobiti novog duhovnog pastira i vjerujemo da je to zalog dobrih odnosa i uvažavanja i manjina i svih vjerskih zajednica, što je na dobrobit odnosa između naših država. Jako je važno da se i u Srbiji afirmiraju prava manjina i prava svih vjerskih zajednica. Hrvati su ovdje stoljećima prisutni i njih brojčano nema više tako puno, međutim oni su dali veliki doprinos i kulturnom i gospodarskom razvoju. Znamo

da je ovo jedan multikulturalni i multikonfesionalni prostor i sigurna sam da će novoimenovani biskup nastaviti kao što je i u Hrvatskoj u svojoj službi djelovao i poticati međureligijski dijalog. Smatramo da dobre odnose među državama i među narodima možemo graditi samo na istini, na suočavanju sa svim onim dobrim i lošim što se u prošlosti događalo. U tom smislu očekujem da se hrvatska manjina, jezik hrvatske manjine i doprinos Hrvata koji su ovdje stoljećima živjeli prepozna i uvaži. To je dobro i za većinsku i za manjinsku zajednicu«, istaknula je Obuljen Koržinek.

Nakon obreda ređenja, slavlje je nastavljeno Apostolskim vjerovanjem te euharistijskom službom. Novozaredenom biskupu obratili su se predsjednik HBK-a zadar-

ski nadbiskup **Želimir Puljić**, predsjednik Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda zrenjaninski biskup **László Német**, a u ime svećenika, redovnika i redovnica Srijemske biskupije župnik župe Svih Svetih u Irigu preč. **Blaž Zmajić**, te u ime vjernika župljanka župe Presvetog Srca Isusova u Šidu tajnica Biskupijskog pastoralnog centra Srijemske biskupije i koordinatorka Tiskovnog ureda Srijemske biskupije vjeroučiteljica **Ana Hodak**.

Osim velikog broja vjernika, biskupskom ređenju biskupa koadjutora Srijemske biskupije prisustvovali su opunomoćeni ministar Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu **Stjepan Glas**, supruga veleposlanika RH u Beogradu **Mirjana Biščević**, predsjednik Skupštine APV **István Pásztor**, predsjednik IO HNV-a **Lazar Cvijin**, ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Tomislav Žigmanov**, dužnosnici Grada Srijemska Mitrovica, te predstavnici nacionalnih manjina u Vojvodini. Katedralni zbor **Sveta Cecilija** iz Srijemske Mitrovice, članovi Katedralnog zbora iz Đakova i članovi Katedralnog zbora **Albe Vidaković** iz Subotice, pridonijeli su svečanom euharistijskom slavlju.

S. D.

Biskup Német: »Pitanje zdravlja za mene je pitanje ljubavi«

Zrenjaninski biskup mons. **Ladislav Német** SVD, u »Uredbi o covidu-19«, objavljenoj u biskupijskim okružnicama za listopad, odlučio je da svećenicima, đakonima, pastoralnim djelatnicima i službenicima u Zrenjaninskoj biskupiji i njezinim ustanovama odredi rok do 15. listopada da dostave certifikate o bar jednom cijepljenju ili dokaz o oporavku od covid, a rok za dostavljanje drugog certifikata bio je do 15. studenog. Kako se navodi u Okružnici, onima koji nisu poštivali uredbu od 1. studenog je zabranjen rad s ljudima i služenje sakramenata, a takve osobe bile su dužne napustiti zgrade biskupije i radna mjesta do 15. studenog, te im je ukinuta ekonomska pomoć. Iznimka od uredbe su osobe koje se iz medicinskih razloga ne mogu cijepiti, o čemu je biskup zahtijevao potvrdu od liječnika kojeg odobri biskupija. »Ako necijepljene osobe dragovoljno ne napuste objekte biskupije, tražit ću njihovo zakonsko udaljšavanje«, navodi se u Uredbi koju je potpisao biskup Német.

Nakon objelodanjivanja (prijevoda s mađarskog na srpski i hrvatski jezik te objave u katoličkim i svjetovnim medijima) vjerojatno najkomentiranije odluke jednog katoličkog biskupa u Srbiji, koncem listopada, zrenjaninski biskup sazvaio je konferenciju za medije 19. studenog u zrenjaninskoj katedrali sv. Ivana Nepomuka. Na njoj je još jedanput obrazložio ovu odluku.

»Napraviti korak više«

Biskup Német kazao je da je odgovoran za Katoličku crkvu na terenu Banata, te da je od početka pandemije

pratio sve one propise koje je donijela država i zdravstvene ustanove.

»Nešto smo promijenili u bogoslužju, nešto i u crkvi, dolazi manje ljudi, nema posvećene vode, a učinili smo i druge stvari. Vidjeli smo da se stari ljudi boje bolesti, te sam zbog toga mislio da trebam napraviti i korak više«, dodao je Német.

Objasnio je kako se vjernici tijekom bogoslužja nalaze fizički blizu, te da je centralni događaj bogoslužja primanje svete pričesti, koja se događa na fizički način.

»Protekle godine smo donijeli odluku da nema više pričješćivanja na jezik, nego samo na dlan, kako bismo izbjegli mogućnost fizičkoga dodira, i to se poštiva. Donijeli smo odluku da svećenici moraju dezinficirati ruke prije pričesti i kada dolaze u crkvu.

Sve to nije pomoglo da se broj bolesnika ne poveća i zato sam došao do odluke koja je u pitanju. Razgovarao sam o njoj s nekoliko svećenika i svi oni koji pravno pripadaju Zrenjaninskoj biskupiji su primili dvije ili tri doze cjepiva. Pokušavamo dati najbolje od sebe. Reakcije svećenika najprije su bile mrmljanje i negodovanje. Internet je pun raznih ideja o tome kako je cijepljenje loše i da se radi samo o zarađivanju novca. Ne znam je li to tako ili nije, ali je nakon godinu i pol jasno da oni koji su cijepljeni nisu izloženi tako jakim posljedicama zaraze kao oni koji nisu cijepljeni«, kazao je biskup.

Dodavši da su svi biskupijski svećenici i djelatnici biskupije to učinili, naveo je da se dvojica svećenika koji ne pripadaju Zrenjaninskoj biskupiji »ali su radili kod nas« nisu htjeli cijepiti, te kako su se oni vratili »u svoj zavičajni kraj«. *Hrvatska riječ* saznaje da je riječ o p. **Jánosu Sóti**, ocu isusovcu, članu Mađarske isusovačke provincije i župniku u Novom Kneževcu, Banatskom Aranđelovu, Rabeu i Majdanu, te vlč. **Arnoldu Lukácsu**, svećeniku Subotičke biskupije koji je od ovog ljeta imao trogodišnji pastoralni mandat u Zrenjaninu i svećeniku misniku u Padeju, Ostojićevu i Jazovu.

»Ako mogu, zašto to ne bih to učinio?«

Upitan o tome može li on ovu odluku donijeti samostalno, biskup je pojasnio da svaku biskupiju vodi biskup koji je odgovoran za cijeli život biskupijske zajednice.

»Pitanje zdravlja za mene je pitanje ljubavi prema bližnjima. Ako mogu tako malom stvari, kao što je cjepivo,

pomoći da svi živimo mirnije, zašto to ne bih učinio? Ne želim ocjenjivati (kako postupaju drugi biskupi), kao što mislim da mene ne ocjenjuju drugi biskupi koji takvu odluku nisu donijeli. Mislim da je to stvar koju svatko u svojoj savjesti mora odlučiti«, pojasnio je.

Podsjećamo da su, nakon početka pandemije u Srbiji i uvođenja izvanrednog stanja (ožujak 2020.), svi katolički biskupi, skupa, putem pastirskih pisama priopćavali odluke koje su se ticale promjena i ograničenja glede pandemije, da bi ta praksa ove godine bila promijenjena.

»Nisam jedini koji je takvu odluku donio. Bio sam u Rimu početkom listopada i na ulazu u Vatikan tražili su od mene covid propusnicu. Objasnili su mi da od 1. listopada nitko ne smije raditi u Vatikanu ako nema potvrdu o ozdravljenju, da je cijepljen ili da ima važeći PCR test. Ima biskupija u Njemačkoj koje počinju uvoditi ova ograničenja, kao i u SAD-u. Za mene je to pitanje dokle ide sloboda jednog čovjeka protiv zajedničkog dobra jednog društva. Ono što je idući stupanj odgovornosti – pogledajmo naše bolnice. Naši liječnici ne mogu ni spavati«, ponovio je Nemet.

Na pitanje novinara je li on jedini biskup u Srbiji koji je donio ovakvu odluku biskup je potvrdio da jest. »Netko mora krenuti«, kazao je.

Ali za sada ovakve mjere ne planiraju uvesti u Subotičkoj biskupiji, što je i potvrđeno RTV-u.

Osporavanja i komentari

»U Srbiji nisam dobio toliko komentara na društvenim mrežama, ali u Hrvatskoj i BiH, u dijaspori, Kanadi, katolički svijet umije biti vrlo bezobrazan. Ja im samo želim da se ne razbole od covida«, kazao je Nemet.

U rijetko viđenim reakcijama na odluku jednog biskupa iz Srbije, nakon njezine objave na hrvatskim katoličkim

portalima (28. listopada), prednjačio je **Mario Knežević**, hercegovački franjevac, vrlo aktivan u pastoralu putem interneta. »Ne dajte da vas podijele na ove i one«, obratio se on na svojoj Facebook stranici onima na koje se odnosi uredba zrenjaninskoga biskupa. »Vi, cijepljeni svećenici, ako mislite na druge, dignite glas u obranu braće svećenika koji nisu cijepljeni. Po čemu je cjepivo mjerodavno može li netko vršiti svećeničku službu? Cjepivo je mjerodavno mogu li ljudi primiti Isusa u pričesti i ostale sakramente«, konstatirao je on. Neobičnost diskusije po ovom pitanju je i što je ona vođena i putem društvenih mreža, a inicirali su je neki svećenici i vjernici, osporavajući ovu odluku, a u koju se uključio i sam Nemet.

Budući da su tijekom studenog u nekoliko europskih zemalja uvedena stroga pravila kretanja i boravka u zatvorenom radi smanjenja širenja coronavirusa, ista nisu mimošla i crkve. Tako je u Sloveniji od 12. studenog Slovenska biskupska konferencija objavila da je ulaz u sve crkve starijima od 12 godina moguć jedino ukoliko na ulazu prikažu zelenu propusnicu (dokaz o preboljelosti, cijepljenju ili testiranju na covid-19). Istoga dana Hrvatska se biskupska konferencija oglasila priopćenjem naslovljenim »Je li cjepivo protiv covida-19 moralno prihvatljivo?!«. »Kad je Kongregacija za nauk vjere, 21. prosinca 2020., objavila bilješku o korištenju nekih cjepiva protiv covid-19, naznačila je da je 'moralno prihvatljivo' primiti cjepiva protiv covid-19. Uz to potakla je 'na proizvodnju, odobravanje, distribuciju i ponudu etički prihvatljivih cjepiva koja ne stvaraju konflikt u savjesti, kod zdravstvenih djelatnika i kod onih koji će se cijepiti'. Cijepljenje, dakle, ostaje sredstvom prevencije i suzbijanja transmisije zaraznog agensa, ali po naputku Kongregacije, ono mora biti dobrovoljno«, kaže se u priopćenju HBK-a.

Marko Tucakov

Akcijski plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina – pet godina poslije (I)

Što donosi ex-post analiza?

Akcijski plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina predstavlja prvi dokument javnih politika koji je posvećen isključivo nacionalnim manjinama, a donesen je u okviru pregovaračkog procesa za Poglavlje 23

Vjerojatno malo tko zna što je to Zakon o planskom sustavu Republike Srbije (koji je stupio na snagu 2018. godine). Još manje ih je, vjerojatno, ikada čulo za Uredbu o metodologiji upravljanja javnim politikama iz 2019. godine. Nije mnogo niti onih koji su pobliže upoznati s terminima ex-ante i ex-post analiza efekata dokumenata javne politike – na primjer Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina.

O potrebi i značaju da se »jasno i javno i društvenim dijalogom govorik o tome »koji i kakvi propisi postoje i koliko su dobri«, ali još javnije i jasnije radi »ex-post analiza propisa koji su na snazi – kakvi su efekti tih propisa, što im nedostaje, koji su primjenjivi, a koji ne, kako stižu do onih čija prava definiraju«, govorila je među prvim a među rijetkima ministrica **Gordana Čomić**, među ostalim i u intervjuu za naš tjednik, nedugo nakon stupanja na dužnost u novoosnovanom Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Istaknula je tada kako je »to i obveza Zakona o planskom sustavu i treba samo čitati njegove odredbe, pa raditi kako piše«.

Početkom jeseni predstavljena je, i nalazi se na sajtu ovog Ministarstva, Ex-post analiza o realizaciji Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina koju su proveli dr. sc. **Aleksandra Vujić** i **Vladimir Vukićević**. Razlozi za njegovu izradu su kako u Zakonu (o planskom sustavu) tako i u činjenici da se radi o prvom strateškom (srednjeročnom) dokumentu koji se odnosi na ostvarivanje prava nacionalnih manjina u Srbiji od čijeg je donošenja proteklo pet godina. Ovaj je dokument, osim analize efekata, tim važniji jer treba dati smjernice i za metodologiju izrade novog strateškog dokumenta, odnosno novog akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina.

Kriteriji za vrednovanje

Na 125 stranica Analiza donosi evaluaciju (vrednovanje) učinaka Akcijskog plana, procjenu relevantnosti, efektivnosti, efikasnosti i održivosti na osnovu monitoringa izvještaja o realizaciji Akcijskog plana od 2006. do 2020. godine, zatim rezultate anketa poslanih nacionalnim vijećima nacionalnih manjina, zaključke i preporuke i na koncu semafor tablice u kojima su procjene državnih tijela o ostvarenosti ciljeva akcijskog plana.

Kako se navodi u analizi, u cilju procjene uspješnosti provođenja Akcijskog plana korišteni su kriteriji za pra-

ćenje (evaluaciju): relevantnost, efektivnost, efikasnost i održivost.

Kriterij relevantnosti se primijenio kako bi se procijenilo jesu li strateški ciljevi, opći rezultati i aktivnosti bili adekvatni za položaj pripadnika nacionalnih manjina i je li Akcijski plan u kontekstu aktualne politike Srbije i dalje relevantan dokument za zaštitu i ostvarivanje prava nacionalnih manjina.

Kriterij efektivnosti se koristio kako bi se ustanovilo jesu li postignuti planirani strateški ciljevi i kakav je napredak ostvaren. Rezultati ankete su trebali pokazati koliko su predstavnici nacionalnomanjinskih institucija i organizacije civilnog društva zadovoljni postignutim rezultatima. Kriterij efikasnosti se općenito odnosi na sagledavanje načina trošenja sredstava, usklađenosti planiranih aktivnosti i resursa i ostvarivanja rokova.

Četvrti kriterij je bio održivost u okviru kojeg se procjenjivalo koliko su održive realizirane aktivnosti i je li ih potrebno provoditi i u idućem periodu.

Ex-post analiza je rađena tako što su na osnovu ovih kriterija, i unaprijed postavljanih pitanja, rađene analize i izvođeni osnovni zaključci.

Relevantnost Akcijskog plana

U Analizi se ističe kako je »u nedostatku strategije za nacionalne manjine i prethodnog strateškog dokumenta u ovom području Akcijski plan izrađen na bazi preporuka

Akcijski plan

U okviru pregovaračkog procesa pristupanja Europskoj uniji za Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava, kao jedno od mjerila za otvaranje poglavlja postavljena je obveza izrade Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina kojeg je Vlada Srbije usvojila 3. ožujka 2016. godine. Akcijski plan je usvojen kao srednjoročni strateški dokument bez vremenskog okvira važenja. Akcijski plan ima 11 poglavlja, a najveći dio aktivnosti u njemu je planiran za realizaciju zaključno s 2018. godinom.

U okviru revizije Akcijskog plana za Poglavlje 23 od strane Europske komisije i Vlade Srbije uočena je potreba za sveukupnom analizom efekata Akcijskog plana, koja bi poslužila kao osnov za dalji razvoj strateškog okvira u oblasti prava nacionalnih manjina.

iz Trećeg mišljenja Savjetodavnog komiteta za provođenje Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i da je, s obzirom na europsku orijentaciju Srbije, predstavljao relevantan dokument na čiju realizaciju nisu značajnije utjecale društvene i političke promjene. Međutim, ističe se da su na zadovoljenje potreba manjina utjecala ograničena sredstva, što se odrazilo i na ostvarivanje rezultata i aktivnosti.

Od 2016. godine do danas unaprijeđen je pravni okvir zaštite nacionalnomanjinskih prava usvajanjem i izmjenama pojedinih zakona, ali je Akcijski plan potrebno izraditi i definirati u skladu s Četvrtim mišljenjem Savjetodavnog komiteta, preporukama Komiteta ministara Vijeća Europe, Europske komisije protiv rasizma i netolerancije i Izvještajem Europske komisije o napretku Srbije za 2020. godinu, navodi se u analizi.

Među preporukama međunarodnih tijela su, u pogledu osobnog statusa: pokretanje informativne kampanje prije popisa 2022. posebno usmjerene na pripadnike nacionalnih manjina kao i potreba da se osigura efektivno sudjelovanje pripadnika nacionalnih manjina u planiranju i organizaciji te provođenju popisa.

Što se tiče zabrane diskriminacije, preporuka je da se unaprijedi zakonodavni okvir, poboljša prikupljanje podataka te promoviraju kvantitativna i kvalitativna istraživanja kako bi se ocijenilo stanje pripadnika nacionalnih manjina i priroda međuetničkih odnosa i na temelju tih istraživanja revidirala strategija usmjerena na revitalizaciju međuetničkih odnosa na lokalnoj razini. Nadalje je

preporuka da se u svim općinama u kojima su ispunjeni zakonski uvjeti manjinski jezici efektivno koriste u službenoj uporabi.

U pogledu obrazovanja preporuka je, među ostalim, da predmet Povijest promovira poštivanje svih grupa u društvu i pruža široko znanje o manjinama kao sastavnom dijelu srpskog društva, da se promovira dvojezično ili višejezično obrazovanje i nastavi s daljim razvojem nastavnih materijala na jezicima manjina.

U pogledu demokratske participacije preporučuje se da se osmisle i provedu novi načini za predstavljanje i efektivno uključivanje pripadnika nacionalnih manjina u proces donošenja odluka na lokalnom nivou u svim područjima u kojima nacionalne manjine tradicionalno žive. Također je preporuka Savjetodavnog komiteta da se uspostavi održivi okvir za prikupljanje podataka i provedu mjere usmjerene na stvaranje dugoročnog i mjerljivog napretka u zastupljenosti nacionalnih manjina u javnoj upravi.

Preporuka je i da se prati rad nacionalnih vijeća, uključujući procjenu njihove inkluzivnosti, nezavisnosti i reprezentativnosti kao i njihovog kapaciteta za iniciranje interkulturalnog dijaloga i jačanje međunacionalnih odnosa.

Preporučuje se i davanje prioriteta ekonomskoj revitalizaciji područja u kojima pripadnici nacionalnih manjina žive, kao i da se razmotri jačanje bilateralne suradnje sa susjednim državama u vezi sa zaštitom nacionalnih manjina.

J. D.

Žarko Galetin, agroekonomski analitičar

Kaos na tržištu pogurao cijene

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Ovog tjedna na novosadskoj Produknoj burzi cijena pšenice premašila je 32 dinara, kukuruza 26 i soje 73 dinara. Pšenica bilježi stalni rast, dok su soja i kukuruz prije nekoliko tjedana bili bolje plaćeni od trenutanih cijena. Ako pravimo usporedbu trenutanih cijena i onih od prije godinu dana, usporedba pokazuje da je pšenica skuplja za oko 50 posto, soja za 60, a kukuruz za 37 posto. Ove godine bolje je bio plaćen i suncokret i ovogodišnjih 59 dinara, za skoro 60 posto je više od cijene koju su ratari dobili prošle godine. Raste i cijena hrane i na svjetskom tržištu hrana je za godinu dana poskupjela

skoro za trećinu. Slična situacija je i u našim trgovinama. Po novoj, višoj cijeni prodaje se meso, poskupjelo je ulje. Jedino što kaska za ovim cjenovnim stampedom je cijena žive stoke, koja već mjesecima stočare tjera u minus. **Žarko Galetin**, burzanski stručnjak i agroanalitičar, smatra da je cjenovni skok uzrokovan strahom koji je posljedica pandemije koronavirusa, a u nove cijene u trgovinama već su ugrađena inflatorna očekivanja. Galetin očekuje da će se cijene ipak stabilizirati, ali će ostati na visokoj razini. Smirivanje tržišta on očekuje tek sredinom naredne godine.

Mislim da će se cijene stabilizirati, ali na jednoj relativno visokoj razini. Granica postoji, a ta granica je kupovna sposobnost zemalja velikih uvoznica. Mi uvozimo svinjsko meso iz Njemačke. Zašto? Pa zato što je jeftinije, a može biti jeftinije jer je to proizvodnja koja ima visoke poticaje. Njemačka i cijela Europska unija ne žale novca i kroz proračun financiraju tako specifičnu proizvodnju kao što je proizvodnja hrane

► **Kažete uzročnik je pandemija. Znači li to da se u strahu stvaraju zalihe koje nemaju veze s realnim potrebama?**

Ono što unosi nervozu i poremećaj na tržištu je neizvjesnost, jer je nepoznanica kakva će biti ponuda i potražnja. Već duže vrijeme možemo pratiti kako su zemlje koje zavise od uvoza vrlo agresivno nastupile na tržištu kako bi osigurale dovoljne količine poljoprivrednih proizvoda. Dakle, taj nagli skok tražnje nema uporište u realnim potrebama već su povećanu tražnju generirali potezi uvozne ovisnih zemalja kako bi osigurale što veće zalihe. S druge strane, zemlje izvoznice su u jednom momentu, u strahu da ne ostanu bez hrane, uvele izvozne takse, zabranu izvoza. Uz to, Svjetska trgovinska organizacija nije ništa činila kako bi spriječila poteze koji su potpuno diskreditirali principe ove organizacije. Posljedica je pravi kaos na tržištu i mi doslovno plaćamo ceh takvim kretanjima na svjetskom tržištu. Do jučer fundamentalni pokretački faktori, a to su proizvodno potrošne bilance, nisu ovog puta utjecali na tržište, već psihologija straha koju je proizvela pandemija.

► **Može li se reći da bi ti cjenovni pikovi bili i veći da se kojim slučajem s ovim kaosom na tržištu poklopio i pobačaj proizvodnje u državama, velikim svjetskim proizvođačima s milijunima zasijanih hektara?**

Sve osnovne ratarske kulture, osim pšenice, u svojim bilancama imaju čak historijske maksimume u prinosima, pa su čak i povećane svjetske prijelazne zalihe. To samo pokazuje koliko je korona kriza unijela poremećaja na tržištu, pa i pored rekordne proizvodnje kukuruza, riže, ječma, cijene ne padaju već je obratno. I nije tu samo problem zdravstvena kriza, već organiziranje transporta, redovitost isporuke, cijena energenata, sve se to poklopilo i iskreno svijet se nalazi u jednom ozbiljnom problemu na tržištu hrane, što je još dodatno potpomognuto globalnom inflacijom.

► **Poljoprivrednici koji mogu kalkuliraju kada prodati rod iz čardaka i skladišta. Uglavnom se to čeka – pokaže kao dobra odluka, ali ima i godina kada je bilo bolje prodati ranije. Što se na kraju ove i na početku naredne godine može očekivati, hoće li cijene i dalje rasti?**

Nepoznanice su velike. U svakom slučaju, mnogo ovisi od toga koliko će se brzo stabilizirati sva ostala tržišta

► **Započnimo ovaj razgovor s onim što je već mjesecima trend na tržištu, a to su cjenovni skokovi osnovnih ratarskih proizvoda. Što se to događa na tržištu? Iznenaduje li Vas prvo skok cijena, pa onda i njihova stabilnost na toj visokoj razini?**

U ovoj godini kod svih ratarskih kultura imali smo cjenovne pikove kakvi nisu zabilježeni od kada se uopće prati statistika cijena. Je li to iznenađenje? Mene osobno to nije previše iznenadilo, ali ipak nisam očekivao tako visoke cijene i nisam očekivao da će taj cjenovni maksimum potrajati toliko dugo. Posljedica je to opće klime na svjetskom tržištu hrane i ne samo hrane već i u energetici, uslužnom sektoru. Taj potpuni poremećaj na tržištu uzrokovan je pandemijom koronavirusa.

ukoliko će se svijet općenito uspjeti izboriti s inflacijom, koja generira tu cjenovnu krivulju na gore. Mislim da će se cijene stabilizirati, ali na jednoj relativno visokoj razini. Granica postoji, a ta granica je kupovna sposobnost zemalja velikih uvoznica. Ne može jedan Egipat, koji je najveći uvoznik pšenice, godinu ili više dana plaćati za tonu više od 300 dolara. Neodrživo je to i tražnja će u jednom momentu, pritisnuta ovim visokim cijenama stati. Onda će ponovo profunkcionirati mehanizam ponude i tražnje. Ali to se sigurno neće dogoditi u narednih pol godine. Zato mislim da je sada nezahvalno poljoprivrednicima davati bilo kakvu preporuku. Neka uzmu olovke u ruke, urade dobru računicu i vide što im se sada više isplati – prodati, čekati ili robu zamijeniti za repromaterijal.

► **Osim što moraju računati, poljoprivrednici moraju i raditi. Sjetva pšenice je iza njih, u tijeku je zimska priprema zemljišta za proljetnu sjetvu. A kada smo kod jesenske sjetve, kakvi su pokazatelji? Jesu li povedeni dobrom cijenom ratari ove jesni više nji-va izdvojili za pšenicu?**

Prema podacima koje ja imam zasijano je oko 630.000 hektara, što je više nego prošle jeseni kada je pod pšenicom bilo ispod 600.000 hektara. To je najneposrednija posljedica okolnosti što je pšenica postala kultura na čijoj proizvodnji se može zaraditi. Pšenica ne donosi veliku zaradu, ali ova godina bila je iznimka. Prosječan prinos je sedam tona po hektaru, što je 1.600-1.700 eura prihoda po hektaru. S druge strane, sve ostale ratarske kulture zahtijevaju intenzivniji pristup, ozbiljniju agrotehniku, ne kažem da to ne zahtijeva i pšenica, ali naši proizvođači se više bave sojom, kukuruzom, repom, pa i suncokretom. Tako da je jedan od motiva i očekivana visoka cijena mineralnih gnojiva, pa su izračunali kako im je u ovom trenutku pšenica i s aspekta cijene i ulaganja najisplativija.

► **S obzirom na nešto bolju cijenu suncokreta u odnosu na prijašnje godine, može li se očekivati povratak ove uljarice?**

Suncokret je godinama gubio pozicije na našim njivama i u jednom trenutku pao je ispod 200.000 hektara. Kada govorimo o uljaricama, definitivno moramo gledati širu sliku, a to je prije svega stanje na tržištu palminog ulja koje je i bilo inicijalna kapisla za podizanje cijena svih vrsta ulja. Svakako očekujem veći interes za sjetvu suncokreta, ne samo zbog cijene već i zbog toga što suncokret dobro podnosi ekstremne uvjete kakvi su bili prijašnjih godina, a to su suša i visoke temperature. Kod nas postoje tradicionalna područja za proizvodnju suncokreta, a to su Banat i dijelovi s pjeskovitim zemljištem. Očekujem da će oni zadržati suncokret, ali i da će se on vratiti i kod drugih proizvođača.

► **Što se to događa s proizvodnjom šećerne repe? Za dvadesetak godina površine su prepolovljene i s oko 75.000 hektara došli smo na oko 35.000.**

Proizvodnja šećerne repe naglo je pala i zatvorene su neke šećerane kada je Europska unija uvela sustav kvota koji je zatvorio europsko tržište za naš šećer. To je bio jedan ogroman udarac od kojeg će se domaća industrija

šećera teško oporaviti. Naravno da se to odražava na proizvodnju šećerne repe. Generalno, to je bio i veliki udarac za srpsku poljoprivredu, jer mi smo od naših ratara napravili dobre proizvođače šećerne repe, a šećerane nisu žalile novca da financiraju zajedničku proizvodnju. EU je ukinula kvote i europsko tržište opet je otvoreno za šećer iz Srbije, ali je li to dovoljno da se oporavi naša industrija šećera, vidjet ćemo.

► **Razgovor smo počeli pregledom cijena osnovnih ratarskih proizvoda. Sasvim druga je priča u stočarstvu. Nezadovoljni su tovljači svinja, bikova, proizvođači mlijeka. Zašto cijene žive stoke i mlijeka nisu porasle?**

U jednom trenutku soja je bila i 86 dinara, kukuruz 27 dinara, a u istom tom razdoblju cijena tovljenika bila je 120 dinara i nitko na to nije reagirao. Sada je cijena žive mjere nešto porasla, ali to i dalje ne prati rast cijena komponenata stočne hrane. Može li jedan poljoprivrednik koji

Žarko Galetin je 12 godina bio na čelu Produktne burze u Novom Sadu. Nakon toga bio je direktor Sektora poljoprivrede u Gospodarskoj komori Srbije. Poslije te dužnosti otvorio je agenciju koja se bavi financijskim konsaltingom.

se bavi tovom svinja izdržati proizvodnju tri turnusa s takvim odnosom cijena? A da mu uz to klanice preuzete tovljenike ne plaćaju po šest mjeseci. To jest ozbiljan problem. Stočarstvo se ne može obnoviti za godinu ili dvije godine. Treba barem pet godina da se stočni fond obnovi s dobrim rasnim sastavom. Bojim se da će dosta njih dići ruke od stočarstva. Mi uvozimo svinjsko meso iz Njemačke. Zašto? Pa zato što je jeftinije, a može biti jeftinije jer je to proizvodnja koja ima visoke poticaje. Njemačka i cijela Europska unija ne žale novca da kroz proračun financiraju tako specifičnu proizvodnju kao što je proizvodnja hrane. Naša država nema tu ekonomsku snagu i onda se događa da imamo visoku cijenu ratarskih proizvoda, a nisku cijenu stoke. Morat će cijena stoke ići gore i kod nas, ali će onda biti kuknjave prerađivača koji će još dodatno podići svoje cijene.

► **Prerađivači su već korigirali svoje cjenike. Ako je stoka jeftina, što je prouzročilo rast cijena mesa?**

Država je intervenirala na tržištu brašna i kruha. To je šminka i posljednja crta obrane najsiromašnijeg sloja stanovništva. S druge strane, u cijenu velikog dijela robe široke potrošnje, pa i hrane, već je uračunato inflatorno očekivanje. Naša inflacija ide na gore i prerađivači i trgovci u svoje kalkulacije već unose ono što će se možda u budućnosti dogoditi, a to je rast inflacije. To je prvi stepenik ka inflatornoj spirali.

► Čini se da među poljoprivrednicima vlada pravo otimanje za njive. Sve što se ponudi na prodaju, već ima kupca. A cijene oranica rastu. Hektar zemlje I. klase u ataru dostiže i 10.000 eura. Koliko je to održivo?

Problem s cijenom oranica eskalirao je prije oko godinu dana. Razlozi su različiti. Jedan je svakako to što su u sektoru agrara prisutni ozbiljni igrači koji hoće ukupniti svoje posjede i ne žale novca da neke parcele spoje sa svojim postojećim površinama. Ekstremni primjer je cijena od 30.000 eura koliko je plaćen hektar u okolici Srbobrana. Jeste to zemlja I. klase, ali cijena je daleko od realne, ekonomski opravdane. Struktura poljoprivrednih proizvođača danas i prije 10 ili 20 godina nije ista. Ozbiljni igrači imaju ozbiljni novac i ne žale platiti za parcele koje su im interesantne. Više se kao kupci ne pojavljuju poljoprivrednici s 10 ili 15 hektara zemlje, već veliki koji raspolažu s nekoliko stotina hektara.

► Koliko tu ulogu ima i suvremena mehanizacija koja je skupo plaćena i koju treba iskoristiti i na koncu i isplatiti ukoliko je kupljena na kredit?

Razvoj poljoprivrede donijet će veliki proizvođači. Naravno da ako netko ima suvremen traktor, strojeve širokog zahvata, neće žaliti novca da napravi jednu veliku

parcelu s malim brojem prohoda strojeva, koji će donijeti bolju obradu i veći profit.

► Svjedoci smo velikog raslojavanja među poljoprivrednim proizvođačima. S jedne strane su oni s po nekoliko stotina i oni s nekoliko desetaka hektara. Oni koji imaju puno hoće još više, gušeći tako one male ili srednje proizvođače. Mogu li oni opstati?

U centralnoj Srbiji ljudi domaćinstvo održavaju i s pola hektara zemlje. Naravno, u nekoj intenzivnoj proizvodnji kao što su maline i uz po koje grlo stoke, dakle jedno zaokruženo gospodarstvo. U Vojvodini raste prosječna površina po gospodarstvu, smanjuje se broj registriranih gospodarstava i to ukрупnjavanje je neminovno.

► U narednoj godini iz agrarnog proračuna poljoprivrednicima će na raspolaganju biti ukupno 730 milijuna eura. Proračun je veći od 62 milijarde dinara, od toga 50 ide na poticaje, dok će za program IPARD 3 biti izdvojeno 290 milijuna eura. Kakva je Vaša ocjena poticajnih mjera? Jesu li dovoljne, dobro raspoređene?

Nisam detaljno pogledao agrarni proračun, pa ne mogu dati neki komentar. Dobro je da je proračun za agrar veći i dobro je što je taj rast veći u odnosu na ukupan rast državnog proračuna.

Dvor Veliki Tabor

Dragulj Hrvatskog zagorja

Jedna od najbolje sačuvanih kasnosrednjovjekovnih renesansnih utvrda u kontinentalnom dijelu Hrvatske. U jesen 2007. godine, dovršenjem restauratorskih radova na pročeljima i u unutrašnjosti palasa, dovršena je I. faza obnove najstarijeg dijela Velikog Tabora koji je tada otvoren za posjetitelje s izložbom Veliki Tabor u svjetlu otkrića

Muzeji u sastavu Muzeja Hrvatskog zagorja su: Dvor Veliki Tabor, Desinić, Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec, Muzej krapinskih neandertalaca, Krapina, Muzej seljačkih buna, Gornja Stubica i Muzej Staro selo, Kumrovec.

Ovoga puta predstaviti ćemo našim čitateljima plemićki grad Veliki Tabor, koji je jedan od najznačajnijih kulturno-povijesnih spomenika kontinentalne Hrvatske upravo zbog svoje očuvane autentične kasnosrednjovjekovne fortifikacijske cjeline.

Kasnosrednjovjekovna utvrda Veliki Tabor smještena je u sjeverozapadnom dijelu Hrvatskog zagorja, u neposrednoj blizini rijeke Sutle, stoljetne granice između Hrvatske i Slovenije. Dvor Veliki Tabor smješten je na vrhu brijega Hum Košnički na 333 m nadmorske visine iznad mjesta Desinić.

Ovaj spomenik kulture najviše kategorije jedan je od najprepoznatljivijih identiteta, ne samo Hrvatskog zagorja, već i Hrvatske. O ovome spomeniku razgovarali smo s voditeljicom Dvora Veliki Tabor **Nadicom Jagarčec**.

Izgradnja

»Utvrda Veliki Tabor je kasnosrednjovjekovni kompleks čija je jezgra kasnogotički palas okružen s četiri polukružne renesansne kule i sjevernim ulaznim dijelom. Ova uža gradska jezgra opasana je i vanjskim obrambenim zidom u okviru kojeg je na jugozapadu smješten renesansni bastion te južna i sjeverna stražarnica. Pretpostavlja se da je najstariji dio grada, središnji kasnogotički palas, sagrađen sredinom 15. stoljeća u vrijeme grofa **Fridrika II. Celjskog** (1378. – 1454.), dok izgradnja polukružnih renesansnih kula oko palasa započinje prema svemu sudeći u vrijeme **Jana Vitovca** (? – 1468./1469.), krajem 60-ih godina 15. stoljeća. Izgradnja fortifikacije dovršena je tek u vrijeme udovice **Ivaniša Korvina, Beatrice Frankopan** (1477. – 1510.) izgradnjom četvrte, najveće istočne kule. Osim toga, Beatrix je dala čitav posjed opasati obrambenim zidom i polukulama kako bi dodatno osnažila obranu

grada. Središnji palas bio je primarno stambeni objekt, ali s prisutnim fortifikacijskim elementima, uglavnom za obranu od hladnog oružja, za razliku od polukružnih renesansnih kula koje su grad utvrdile za obranu od vatrenog oružja – upravo zato su njihova podnožja skošena i proširena te nabijena zemljom. U zoni prizemlja iznad kordonskog vijenca smještene su artiljerijske strijelnice. Istaknuto zide prvog kata šire je od prizemlja i počiva na kamenim trostrukim konzolama u sklopu kojih se nalazi pojas s izljevnica. S dvorišne strane polukružne kule su povezane zidanim arkadnim trijemom s vitkim toskanskim stupovima i polukružnim lukovima renesansnih obilježja», kaže Jagarčec i naglašava kako je o podrijetlu imena Tabor više mogućih tumačenja.

Od utvrde do dvorca

»U južnoj Češkoj 1420. godine utemeljili su *husiti* grad Tabor. Nakon njihovog poraza mnogi su se husitski vojnici uposlili kao plaćenici. Među češkim plaćenicima bio je i **Jan Vitovec** kojega su unajmili grofovi **Celjski** koji su vladali u to vrijeme Hrvatskim zagorjem. Početkom

Legenda

Popularnosti i prepoznatljivosti Velikog Tabora velikim dijelom pridonosi usmena predaja, odnosno jedna od najpoznatijih legendi Hrvatskog zagorja – Legenda o Veroniki Desiničkoj. Prema ovoj priči nekada davno u zid Velikog Tabora uzidana je lijepa Veronika Desinička zbog ljubavi s Fridrikom Celjskim. Legenda nas odvodi u ono davno doba kada je tim prostorima vladao moćni ban, grof **Herman II. Celjski**. Njegov mladi sin Fridrik, jašući očevim posjedima zagledao se u ljepoticu Veroniku. Između Veronike i Fridrika buknuła je uzajamna ljubav koja nije bila po volji starom Hermanu. Veroniku su Hermanovi vojnici zatvorili u Velikom Taboru. Herman je nesretnu Veroniku optužio da je vještica koja je zavela njegovu sina. Njezin duh i danas u dugim zimskim noćima luta Velikim Taborom... Ova je usmena predaja o Veroniki Desiničkoj upisana u hrvatski registar zaštićene nematerijalne kulturne baštine.

16. stoljeća grad preuzima plemićka obitelj **Rattkay** koja je njime gospodarila gotovo 300 godina. Obitelj Rattkay, porijeklom iz Ugarske, a prve veze obitelji Rattkay s Hrvatskim zagorjem javljaju se 1502. godine kada **Pavao I. Rattkay**, kapetan u banskoj vojsci, za vojne zaslugе u borbama s Osmanlijama dobiva od bana Ivaniša Korvina posjede Tabor i Jurketinec. Kao rezultat uspješne vojne i ekonomske djelatnosti, obitelj je 1559. stekla barunski naslov«, kaže Jagarčec i nastavljajući priču o Velikom Taboru navodi da nakon što **Josip Ivan Rattkay** 1793. godine umire bez muškog nasljednika Veliki Tabor dolazi pod upravu Ugarske komore, a da se tijekom 19. stoljeća izmjenjuju vlasnici i grad postupno propada.

Radovi na obnovi Velikog Tabora

»Za vrijeme Prvog svjetskog rata grad je služio kao zatvor. Godine 1919. dvorac na licitaciji kupuje slikar **Oton Iveković** želeći ga spasiti od propadanja. No, zbog financijskih teškoća Iveković je 1938. godine prisiljen grad prodati Banskoj upravi koja ga dodjeljuje časnim sestrama Družbe Kćeri milosrđa Trećeg reda sv. Franje. Privremenim upraviteljem grada imenovan je vlč. **Ivan Vukina**, vinagorski župnik koji se zalagao da časne sestre u Taborgradu otvore sirotište za zagorsku djecu i domaćinsku školu. Sve popravke, kao i obnovu grada, od 1938. do 1943. vodila je i plaćala banovina preko upravitelja vlč. Vukine. Odlaskom časnih sestara u studenom 1945. godine grad postaje narodnom imovinom i godinama se neprimjereno koristi kao sušionica mesa i skladište Poljoprivredne zadruge *Desinić*. U pedesetogodišnjem periodu od 1945. do 1995. povremeno su izvo-

đeni najhitniji radovi na saniranju najugroženijih dijelova Velikog Tabora, financirani od tadašnjeg republičkog ministarstva kulture«, priča Nadica Jagarčec.

Muzeji Hrvatskog zagorja 2003. godine počinju upravljati Velikim Taborom. Ubrzo su pokrenuta arheološka i konzervatorska istraživanja i radovi na obnovi koje je financiralo Ministarstvo kulture Republike Hrvatske pod stručnim vodstvom i nadzorom Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba.

U jesen 2007. godine, dovršena je I. faza obnove najstarijeg dijela Velikog Tabora koji je tada otvoren za posjetitelje s izložbom *Veliki Tabor u svjetlu otkrića*.

Krajem 2008. godine započinje II. faza obnove nastavljanjem konzervatorskih istraživanja i radova na uređenju vanjskih pročelja svih renesansnih kula i kurtina, obnovi svih krovštita te na cjelovitoj konstruktivnoj sanaciji.

»Istovremeno s obnovom vršena su i arheološka istraživanja prizemlja polukružnih kula, arheološki nadzor pojedinih iskopa oko Velikog Tabora te istraživanje pojedinih dijelova vanjskog obrambenog prstena, južna i sjeverna stražarnica, probno sondažno istraživanje bastiona, ulazna kula kod bastiona. Ova istraživanja iznjedrila su vrlo vrijedne arheološke nalaze od determiniranja

pojedinih dijelova arhitekture do brojnih primjera kasno-srednjovjekovne keramike. Upravo na temelju velikog broja otkrivenih fragmenata pećnjaka uspješno se restaurirati i rekonstruirati tri renesansne zidane kalijeve peći u Velikom Taboru.«

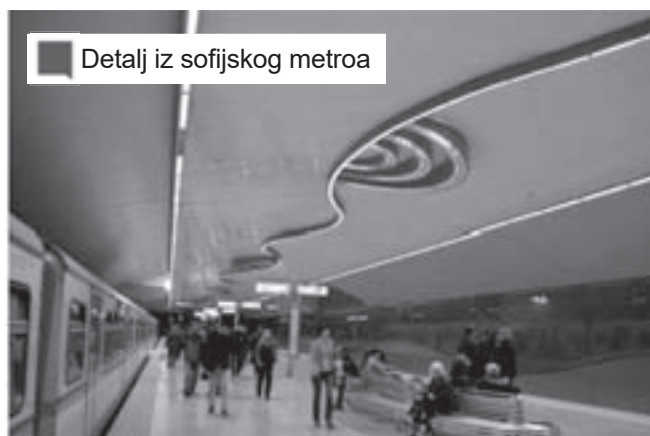
U Dvoru Veliki Tabor posjetitelji mogu pogledati nekoliko izložbi koje govore o povijesti Velikog Tabora, njegovim zbirkama kao i o vrijednim otkrićima tijekom provedenih konzervatorskih i arheoloških istraživanja.

Zvonko Sarić

Država to sam (i) ja?!

Otkada »ne radim ništa«, po mišljenju mog mlađeg sina, znači u penziji sam i nastavljam običaje s nekadašnjih radnih mjesta (bilo ih je više). Pijem kavu bez šećera i umjesto da na brzinu pregledam novine, sada uključim magičnu kutiju i slušam jutarnje vijesti obično na tri jezika koji su mi skoro kao »materinji«. Vijesti se često ponavljaju, naravno iz propagandnih razloga, iako svi mi plaćamo »danak uz struju« i tzv. javni servis u principu trebao bi nas obavijestiti objektivno. Ipak, to se često ne događa. Zato TV slušam kao zvučnu pozadinu i uz kavu rješavam križaljke. Tu sam vrlo sličan mojoj pokojnoj majci, koja se također u mirovini bavila križaljka, skoro na »naučnoj bazi«, jer je kao pomoć u jednu teku bilježila

Detalj iz sofijskog metroa

značenje stranih riječi, izreke, dosjetke, drevne mudrosti. Tako slušam jednu grupu dežurnih mudro-blebetala na »Ružičastom TV-u« i jedna rečenica mi se prosto »upekla u mozak«. Tema je bila odnos »lopovskih lidera oporbe«, koji naprosto mrze sve što je vezano uz našeg Dvostrukog Predsjednika. Rečenica je glasila ovako: »Ko mrzi AV, taj mrzi Srbiju!«, što drugim riječima znači prostu formulu: AV = Država. Odmah mi je pala na um izreka: »Država to sam ja«. Izrekao ju je francuski kralj **Ljudevit XIV.** (1638. – 1715.) zvani i »kralj Sunca«. Moram priznati da mi kasnije u ovoj izreci nije bilo sve jasno, jer smo o državi kao obliku vladavine učili sasvim drugačije, odnosno tada aktualne teorije: država će odumrijeti, ona je organ nasilja nad građanima itd. Pozato je da je Ljudevit XIV. klasični predstavnik apsolutističke vladavine. I danas ima lidera koji tome teže. On je svu vlast centralizirao u svoj dvor – Versailles, koji se smatra vrhunskim graditeljskim umijećem tog doba (17. vijek). To što nema nijednog toaleta nije bitno. Općenito, manji ili veći »apsolutisti« vole graditi velike, grandiozne objekte, bilo da je to gradsko kazalište ili najviša zgrada na Balkanu. Ali to ne znači ako se ja s time ne slažem, onda »mrzim« njihove graditelje i svoju državu. Nažalost, ova javno izrečena ocjena podsjeća na staru »komunjar-sku« izreku: »tko nije s nama, taj je protiv nas«. Poslije

je to modificirano u »tko nije protiv nas, taj je s nama«. Nedavno je, na službeni početak predizborne kampanje, premijer susjedne (naj)prijateljskije države rekao: »I onaj koji će glasati za oporbenu ljevicu, i taj će glasati za nas«. Normalno, jer po demokratskom principu pobjednik, tko dobije makar jedan glas više, nosi sve. Zato ja velim i »ja sam država«, jer možda će moj glas donijeti pobjedu (ovo je moja osobna »teorija«).

Vlakovi će juriti ravnicom!

Upravo je naš Dvostruki Predsjednik u ponedjeljak (22. studenoga) najavio početak jedne velike gradnje: drugu fazu gradnje »brze pruge Srbije (BPS) Beograd – Budimpešta«, koju ćemo mi završiti uz »malo pomoći kineskih prijatelja« za tri, a susjedi za četiri godine. Istina, mi trebamo graditi još jedan kolosijek, mostove itd., koji od Pešte do Kelebije već odavno postoje, još od doba kada smo trebali imati zajednički kolodvor kod naše Kelebije. Ovo je jubilarni drugi početak ove BPS. Prvi je davno, još u prošlom vijeku, najavio i otvorio gradilište kod Indije nesuđeni nasljednik Maršala, koji je preminuo u Haagu. Ceremonija otvaranja gradilišta pruge održana je u Novom Sadu, na ranžirnom kolodvoru uz prisustvo ministra vanjskih poslova i trgovine iz zainteresirane susjedne države i neizbježne kineske veleposlanice (Kinezi će graditi). Vijest je svježa i ne znam mnogo detalja. Naime, što će se dogoditi npr. sa subotičkim putničko-teretnim kolodvorom? No, »daleko je sunce«. Predsjednika AV »kritizerski novinari« pitali su zašto nije prisustvovao otvaranju drugog kapitalnog projekta – beogradski metro? Zabilježio sam dio odgovora: »od beogradskog metroa cijela će Srbija imati koristi, slično kao i od projekta 'Beograd na vodi'«. Budući da imam drugačije mišljenje, nisam pravio dalje bilješke.

Metro Beograd i regija

Drugi čovjek Beograda prisustvovao je otvaranju radova metroa na ranžirnoj stanici Makiš. Ministar financija je priopćio da će biti izgrađene dvije linije metroa, koje će se uklopiti u prometni sustav s četiri linije gradske željeznice i s linijom Beovoza. Ovo zvuči pomalo komplicirano, vjerojatno iz razloga da građani budu potpuno zbunjeni. Ni meni nije baš jasno zašto tri odvojena šinska gradska prometna sustava, zašto ne jedinstveni gradsko-prigradski prijevoz? Čudilo me je da se nismo uspoređivali sa širom regijom, kako se to najčešće radi. Zato sam se odlučio na malu potragu. Sofija ima četiri metro linije, izgrađene 1998. od europskog novca (tada smo imali druge brige), a Atena tri linije (oba grada više nego mi, pa se valjda zato šuti). Danas toliko o velikim graditeljima.

Vadi, pa sadi!

Kao možda nikada do sada svjedoci smo toga da se međunarodna situacija svakoga dana u svakom pogledu intenzivira: prosvjedi protiv ograničavanja slobode kretanja zbog kovida, nemiri na granicama zbog migranata, incidenti zbog onečišćenja okoliša i uvjeta rada... Ovi događaji koji se odvijaju diljem svijeta, a bogami i kod nas, upućuju na pomisao kako će vlade u bliskoj budućnosti padati ili o(p)stajati u ovisnosti kako se postave spram tri goruća globalna pitanja: kovida, migranata i ekologije.

Ni u »uspavanoj ljepotici«, jednim od pogrdnih naziva za Suboticu (plus »najveće selo u Europi« i »stara dama«), stvari ne stoje puno bolje: varljiva šutnja zbog covid mjera, malo gundanja protiv migranata, malo protiv sječe drva. I u tim tihim, skoro pa lijenim tektonskim pomjeranjima na ravničarskom tlu nedavno se dogodilo nešto što liči na bajku: građani sami, tik uz cestu Subotica – Palić, sade drva na unaprijed izbušenim rupama! A političara – fala dragom

Bogu – ni od korova. Mediji ne samo da su prenijeli ovu informaciju nego su je, kakav je i red, unaprijed i najavili. Upravo zahvaljujući njima mogli smo pročitati i čuti kako je sve unaprijed pripremljeno: organizatori (IT *Subotica 2030* i *Zelena oaza Subotica*) su, zahvaljujući gospodarstvenicima, prikupili potrebna sredstva za ovu akciju, a 900 sadnica sorbus koelreuterie čeka(lo je) ljude da ih zasade. Što je proteklog vikenda i učinjeno, a u što se može uvjeriti svatko tko prolazi Segedinskom cestom. Organizatori najavljuju da će ova akcija biti nastaljena i u Aleksandrovu, a sve u cilju stvaranja zelenih oaza na prilazima gradu i zdravijeg životnog okoliša.

Nakon inafornacije da su ovu akciju odobrile i nadležne gradske službe i komunalna poduzeća, bajkovita slika o koordiniranoj akciji nevladinog sektora, privrede, građana i vlasti sama se nameće u svijesti onih koji sami u njoj nisu sudjelovali i samo bi joj maliciozna osoba mogla oduzeti epitete lijepoga i korisnoga.

Pa ipak, ako po strani ostavimo laička pitanja koja su se već pojavila a vezana su za posljedice sadnje (podizanje biciklističke staze uslijed jačanja korijenja drveća), ostaju neka koja su u pozadini ove istinski hvale vrijedne akcije. Prvo od njih svakako se tiče odsustva, i to višedesetljetnog,

sudjelovanja nadležnih gradskih službi i komunalnih poduzeća na ozelenjavanju iste trase, jer je potez između Malog i Velikog Radanovca skoro 30 godina »go ko pištolj«, odnosno bez hlada za ljetnih omorina. Isto bi se, uostalom, moglo reći i o biciklističkoj stazi prema Kelebiji, posebno dio od »Stare opštine« do ulaza u selo. Zar je za ovakvo što trebalo čekati da se pojave nove generacije koje će lobirati na sve strane i svoje slobodno vrijeme staviti na raspolaganje zarad općeg dobra ili pak predvidjeti sredstva u proračunu za te namjene i naložiti »gradskim službama i javnim poduzećima« da se angažiraju na istim poslovima?

U pozadini ovoga pitanja, međutim, nalaze se i ona čije korijenje seže u mnogo veće dubine, a tiče se ne sadnje već sječe drveća. Primjera za to je doslovce gdje se osvrneš, a za osvježanje pamćenja navest ćemo samo neke drastičnije poput onih kada je *DG Company* prije nekoliko godina usred grada počupala gelegunje i pored naložene obveze da zasadi nove to do danas nije učinila. Još drastičniji primjer od ovoga bio je također prije nekoliko godina na Paliću kada su »nepoznati počinitelji« ispred vinarije *Petra*

posjekli oko 200 metara drvoreda topola, a jedine sankcije zbog toga je pretrpio **Simon Osztrogonác** u vidu spaljenog ekonomskog dijela domaćinstva u Kraljevom Brigu i ostavke na mjesto člana Gradskog vijeća, jer je o istom događaju obavijestio javnost! Nadležne gradske službe, a bogami ni veći dio nevladinog sektora koji se bavi pitanjima ekologije i ozelenjavanja površine, nisu reagirale niti nedavno kada se »drvocid« dogodio na Tresetištu niti ovih dana zbog sječe zdravih stabala kod željezničke stanice na Paliću.

Sličnih primjera, poput onih prije nekoliko godina na Somborskom putu ili uz park kod Gradske kuće, mogli bismo navoditi još, ali... kome, čemu? U situaciji kada i inače ispod površine sve ključa na sve strane možda je filozofija »nadležnih gradskih službi i komunalnih poduzeća« kratkoročno i najpragmatičnija, a ona se, baš poput korijenja ispod tla, račva na više strana i glasi: ako čupaju – odobravaj, ako sade – ne smetaj.

Z. R.

Najkvalitetnije meso za vrhunski proizvod

»Prošle godine smo napravili oko 40 tona srijemskih domaćih proizvoda. Trenutno nam je ostao samo kulen. Tržište je šaroliko. Dolaze nam ljudi sa svih strana, a proizvode najviše prodajemo na kućnom pragu«, kaže Mladen Lemačić

Srijemske kobasice su poznati specijalitet ne samo u Vojvodini, nego i u susjednim državama. Srijemska kobasica se pravi od čistog svinjskog mesa uz dodatak domaćeg češnjaka, ljute i slatke domaće začinske paprike i soli. U cilju razmjene iskustava i okupljanja prijatelja brenda srijemske kobasice u Šidu se svake godine održava gastronomsko-turistička manifestacija *Sremska kobasicijada*. Udruženje *Sremska svinjokolja i kobasicijada* širi ovaj šidski brend diljem Srbije, sudjelovanjem na većim gastro manifestacijama, ali i u susjednoj Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Mađarskoj, Sloveniji i Austriji. Svoje aktivnosti provode u namjeri da u što skorije vrijeme dovrše proces zaštite jedinstvenog brenda i omoguće mu prodor na svjetsko tržište.

Sol, paprika i češnjak

Mladen Lemačić iz Šida je višegodišnji pobjednik u proizvodnji srijemskih kobasica na kobasicijadama u Šidu, kulenijadama u Erdeviku, te na Novosadskom sajmu. Zahvaljujući obiteljskom tradicijskom poslu, uspio je brend srijemske kobasice podići na višu razinu.

»Za dobru srijemsku kobasicu važno je imati domaće svinje koje ste sami hranili kvalitetnom hranom, da meso bude kvalitetno. Osim kvalitetne sirovine, važno je imati i začinsku domaću papriku. Sam postupak pripreme kobasica se radi na starinski način i onda tu nema greške. Bitno je da meso bude od lopatice i da svinja ima godinu dana, da bi meso bilo zrelo. Meso se melje na srednjoj rešetki. Češnjak se također sitno samelje. U mljeveno meso se dodaje dva posto soli, začinske paprike i češnjaka po ukusu. Meso se dobro izmiješa i puni u tanka prirodna crijeva. Kobasice se nakon pripreme stavljaju u pušnicu najprije da se ocijede, a potom se suše na tri do četiri dima, nekoliko dana, a nakon toga se odlažu na mjesto gdje ima propuha«, navodi Lemačić.

Da je tajna kvalitete suhomesnatih proizvoda u starinskim receptima, potvrdio nam je i **Danilo Sakač** iz Kucure.

»Moj pradjed je otvorio mesnicu 1929. godine. Djed je nastavio posao, zatim moj otac, poslije njega ja i danas moj sin. Za sve proizvode je potrebna duga priprema. Hranimo domaće svinje, ne s farme, i tako je generacijski.

Radimo i polutrajne proizvode, tirolske i krakovske salame i safalade i to isključivo od mesa, bez aditiva. Čuvamo i održavamo taj stari recept desetljećima i u tome je tajna kvalitete naših proizvoda«.

Prodaja s kućnog praga

Prošla godina je zbog pandemije koronavirusa bila specifična, što se odrazilo na prodaju.

»Zbog epidemiološke situacije mnogi ugostiteljski objekti, tržnice i trgovine su bili zatvoreni, pa smo imali problem s distribucijom proizvoda. Međutim, kada imate pravi proizvod, možete ga uvijek prodati. Prošle godine smo napravili oko 40 tona srijemskih domaćih proizvoda. Trenutno nam je ostao samo kulen. Tržište je šaroliko. Dolaze nam ljudi sa svih strana, a proizvode najviše prodajemo na kućnom pragu. Još uvijek nemamo svoju trgovinu ali nije nam ni potrebna jer kvaliteta rješava sve probleme. Za nas manje proizvođače dovoljno je desetak gastro događanja godišnje da plasiramo preostale proizvode«, kaže Lemačić.

Kako bi se očuvao stari način održavanja kolinja i pripreme domaće suhe srijemske kobasice, u Šidu se već 24 godine održava manifestacija *Sremski svinjokolj i kobasicijada*.

»Otkako smo počeli organizirati ovaj događaj, sve je uočljivije da se kobasice više rade u kućanstvima. Siguran sam da je pridonijelo tome što svake godine sve više ljudi dolazi na taj događaj i pitaju za recept. Ljudi sve manje prave kolinje kod svojih kuća, već to uslužno drugi rade za njih. Zato smo mi kao organizacija tu da sačuvamo taj brend kobasice i tradiciju kolinja. Zadovoljni smo što smo sve bliže da to i ostvarimo. Prije dvije godine smo zajedno s udrugama iz Samobora u Hrvatskoj i Sevnice iz Slovenije i s prijateljima iz Mađarske dogovorili i osnovali zajedničko udruženje *Esif – Europski savez salamara i kobasičara*. Udruga *Sveti Petar u Šumi* iz Istre je sada na čelu tog udruženja. Naš cilj je upravo da se brend istarske kobasice, srijemske kobasice i samoborske salame podigne na europski nivo kako bi se što više čulo o tim proizvodima. Također nam je cilj da svi oni koji su učlanjeni u europski savez dobiju kućne kobasice i kućne salame«, istaknuo je predsjednik udruge *Sremski svinjokolj i kobasicijada* **Stanislav Đierčan**.

Suradnja

U organizaciji Općine Šid, Turističke organizacije Šid, Kulturno-obrazovnog centra Šid i Udruženja *Sremski svinjokolj i kobasicijada*, 20. studenoga u Šidu je održana gastronomsko-turistička manifestacija *Srem klob-kob fest*.

Osim izlagačkog dijela, u cjelodnevnom programu je održano natjecanje u brzj obradi mesa i natjecanju u pravljenju kobasica. Manifestaciju je otvorio pokrajinski tajnik za privredu i turizam dr. **Nenad Ivanišević**. Istoga dana predsjednik Općine Šid **Zoran Semenović** sa suradnicima, ugostio je predsjednika Saveza tamburaških društava Vojvodine **Bojana Trenkića**, nastavnika Univerziteta muzičke umjetnosti u Beogradu **Zdravka Ranisavljevića**, predsjednika srpske narodnosne samouprave IX. kvarta Budimpešte **Branimira Đorđeva**, potpredsjednika Segebinske mjesne srpske zajednice **Milenka Radića**, zamjenika župana Vukovarsko-srijemske županije **Srđana Jeremića**, načelnika Općine Borovo **Zorana Baćanovića**, zamjenika župana Goransko-primorske županije **Petra Mamulu** i generalnog tajnika Srpskog kulturnog društva *Prosvjeta* iz Zagreba **Slobodana Živkovića**. Tema radnog sastanka je bila kulturno-prosvjetna suradnja.

»Mi smo i ranije uspostavljali određene kontakte po pitanju suradnje u prijavljivanju programa prema fondovima Europske unije. Želja nam je da se to što više intenzivira u narednom periodu, a imamo dobre programe koje možemo realizirati na nivou Hrvatske i Srbije. Nama, kao predstavnicima Srpskog kulturnog društva *Prosvjeta*, veliki je interes uspostaviti konkretniju i značajniju suradnju s predstavnicima hrvatskog naroda u Srbiji. Mislim da se jako dobro razumijemo i da su problemi s kojima se mi susrećemo dosta slični njihovim. Na tom polju ima izuzetno puno prostora za neku ozbiljniju suradnju. U prethodnom periodu smo uspostavili kontakte s predstavnicima lokalne samouprave i kulturno-umjetničkim društvima koji podržavaju programe slične onima koje mi održavamo u Hrvatskoj. Nadam se da ćemo popuštanjem ovih epidemioloških mjera i smirivanjem epidemije, značajnije krenuti u realiziranje toga. Mislim da je to pravi put približavanju dva naroda i dvije države u kojima živimo«, izjavio je Živković.

S. D.

Gašpar Stantić, kuhar svjetskog renomea

Život pored štednjaka

Kao najsajjniji dijamanti u kruni njegovog kulinarskog umijeća svakako su činjenice kako je dva puta kuhao za britansku kraljicu Elizabetu II., a jedan njegov restoran je u njegovom kasnijem privatnom biznisu bio izabran u TOP 100 najboljih u SAD

Šest i pol desetljeća prošlo je otkada se četrnaestogodišnji momčić **Gašpar Stantić** zaputio prema svojoj majci u Beč, napuštajući rodnu Suboticu i svoje tete s kojima je odrastao u rodnoj kući u Ulici Matije Gupca na broju 59. Svih proteklih godina je slike i doživljaje poratnog djetinjstva nosio u svojim sjećanjima na sredinu iz koje je potekao, naučio prve kulinarske tajne u domaćoj kuhinji i donio najvažniju životnu odluku glede svoje buduće profesije. I na užas svoga oca **Branka**, uglednog medicinaru i kirurga, saopćio mu kako želi biti kuhar. Otac ga je razočarano upitao: »Zar misliš cijeli život provesti pored štednjaka?«. I nekoliko sljedećih godina se nikako nije mogao pomiriti sa sinovljevim potvrdnim odgovorom. Ali što je razočaranost jednog oca u odnosu na brojnu armiju zadovoljnih klijenata širom zemaljskog globusa koji su tijekom proteklih pola vijeka uživali u njegovim majstorskim delicijama.

Magija

Na pragu devetog desetljeća života Gašpar još uvijek ne pomišlja na klasičnu mirovinu, jer je i dalje »pokraj štednjaka«, povremeno prenoseći i predajući znanje budućim kuharima, putuje po svijetu neumorno istražujući svoj najveći životni i profesionalni poriv – hranu. Dogovor za novinski zapis o njegovoj nesvakidašnjoj i nadasve zanimljivoj kuharskoj životnoj priči realiziran je u glasovitom subotičkom restoranu *Boss*, a uz jutarnju kavu upriličili smo ulazak u svijet njegove kulinarske magije koju s uspjehom već desetljećima demonstrira po europskom i američkom kontinentu.

Od svog prvoga službenoga kuharskog namještenja u *Amsterdam Hilton* hotelu sve do današnjih dana kada još uvijek zna kuhati za goste njegovog *Copper Beech Inn* hotela u Connecticutu (SAD), master chef Gašpar Stantić radio je i vladao kuhinjama u Francuskoj, Austriji, Njemačkoj, Nizozemskoj, Hrvatskoj, Japanu, Maroku, Sudanu, Egiptu,

Kuvajtu i Hong Kongu. Dolaskom u SAD, radio je u Miami, Milwaukee, New Yorku i Dallasu, gdje danas živi, a nekoliko godina je bio konsalting chef kuhinje u hotelu **Donald Trumpa** u Atlantic Cityju. Kao najsajjniji dijamanti u kruni njegovog kulinarskog umijeća svakako su činjenice kako je dva puta kuhao za britansku kraljicu **Elizabetu II.**, a jedan njegov restoran je u njegovom kasnijem privatnom biznisu bio izabran u TOP 100 najboljih u SAD. U jednom dijelu svoje karijere Gašpar Stantić je radio i u Hrvatskoj, u renomiranom zagrebačkom hotelu *Esplanade*.

Na moje klasično novinarsko pitanje koje je njegovo omiljeno jelo, gospodin Stantić se namijao i posve neočekivano odgovorio: »Ono koje još nisam napravio!« Naravno nisam se dao smesti i odmah sam, u želji dobijanja kakvog-takvog odgovora preformulirao svoj upit da mi kaže što najviše voli i najčešće ima u svom svakodnevnom jelovniku.

»Jedem samo jedan klasičan obrok na dan, najčešće ribu, ali posljednjih nekoliko godina na mom jelovniku najviše dominiraju voće i povrće. Pojedem ponekad i meso, naravno ne mnogo, pa ne mogu reći da sam klasični vegetarijanac. U biti pojedem ono što mi u danom trenutku najviše godi«, nasmijao se Gašpar.

A sjeća li se menija u kući svojih teta?

»Naravno. Meni je bio klasičan za ovdašnju domaću kuhinju. Obvezna juha, najčešće goveđa, kuhano meso, paprikaš, gulaš i naravno sva ostala domaća jela koja su se nalazila na stolu mnogih drugih subotičkih kuća. Bilo je i puno štrudli, tog klasičnog našeg desertu. Kada sam u Americi otvorio svoj prvi restoran, onda sam na meniju naravno imao i ponudu štrudli s nadjevom od jabuka, s makom, sirom i orasima.«

Kulinarska operacija za 12 minuta

Sljedeće tematsko pitanje odnosilo se na njegovu struku i ovaj vrsni kuhar našim čitateljima otkrio je neke od

Četiri kćeri

Pored brojnih priznanja koje je dobio za svoj kulinarski doprinos svjetskoj gastronomiji, najpoznatiji kuhar rođen u Subotici ističe kako su njegov najveći životni doseg njegove četiri kćeri: Daniela, Julia, Heda i Olivia.

njegovih kulinarskih specijaliteta i način na kojih ih sprema.

»Najviše sam volio raditi ribu, prije svih šanpjera (riba kovač) i raznovrsne morske plodove. Ribu sam najčešće sotirao i arotizirao, koristeći se gotovo isključivo zdravim načinom njene pripreme. U radu sam koristio brojne sastojke, jer sam prirodom posla i mjesta na kojima sam tijekom svoje kulinarske karijere radio bio u prilici doći do svega i svačega što se u kuhinji može iskoristiti. Moje geslo uvijek je bilo: sve je dobro ukoliko se napravi dobra kompozicija! Tako u pripremi svakog poručenog jela, osobito kada su u pitanju vrhunski restorani u kojima sam radio, iza svake realizirane porudžbine stoji vrhunska organizacija u kojoj savršeno moraju funkcionirati sve pripremne radnje koje dovode do konačne usluge. Naime, prema ustaljenom redu koji zahtijeva kvalitetna gastro usluga, vrijeme od trenutka kada gost poruči željeno jelo do njegovog serviranja na stol ne smije prekoračiti dvanaest minuta. A da bi se u tako kratkom intervalu mogla uspješno izvršiti cijela kulinarska operacija potrebno je uskladiti sve tzv. pripremne stanice bez kojih niti jedna kvalitetna kuhinja ne može funkcionirati. Svaki član kuhinjskog osoblja ima svoja striktna zaduženja pa u savršenom operativnom skladu svi dijelovi pripreme poručenog jela pridonose ispunjenju najvažnije kuharske zada-

će: zadovoljstvu uslužnog gosta i njegovom uživanju u majstorskoj kulinarskoj izvedbi.«

Subotica nakon toliko godina

Na posljednje pitanje našeg razgovora kako vidi današnju Suboticu nakon toliko prošlih godina od njegovog posljednjeg boravka u njoj, moj sugovornik je pomalo sjetno odgovorio:

»Puno toga se promijenilo za proteklih šest i pol desetljeća, ali se još uvijek sjećam brojnih zgrada i mjesta koji su obilježili moje djetinjstvo u Subotici. Izdvojio bih gradski Korzo, po kome se svih ovih dana ponovno sa zadovoljstvom šetam i primjerice zgradu Sokolskog doma u kome se nekada nalazio kino u koji smo redovito išli. Dobro se sjećam Palića i vožnji tramvajem, pa sam bio neugodno iznenađen kada sam saznao kako je popularno gradsko prijevozno sredstvo ukinuto još prije gotovo pola vijeka. Inače, sve svoje subotičke dogodovštine i impresije redovito bilježim i kroz fotografije i moja osobna zapažanja putem Facebooka i Messengera šaljem svojim kćerima u Dallas. Želim da i one osjete djelić svoga podrijetla, podrijetla na koje sam izuzetno ponosan«.

D. P.

Susret polubraće Gašpar – Bačić

Suze nadomjestile riječi

Sugovornik s prethodne dvije stranice našega tjednika, vrhunski kuhar **Gašpar Stantić** svoj posjet Subotici, svom rodnom gradu pamtit će još dugo. No, ovoga puta ne samo zbog kuhanja, kako je kolega rekao *kraj štednjaka* i nekih osobitih delicija, nego po susretu s polubratom **Blaškom Bačićem** kojega nije vidio šest i pol desetljeća. Posljednji put braća po majci **Ireni Stantić** vidjela su se davne 1956. godine.

Blaško je rođen 1939. godine, a tri godine kasnije (1942.) rođen je Gašpar. Imali smo privilegij prisustvova-

je stalo do toga, te su mu kada nije imao osobnu iskaznicu rekli da mu ne mogu pomoći. Ali, kako je Gašpar rekao »Imao sam putovnicu, mogli su tako«. Mogli, ali nisu. Razočaran i pomalo tužan Gašpar, svoju tjeskobu i muku napomenuo je **Tanji Vukadinović** kada je posjetio restoran *Dvor*. Tanja ga je povezala sa svećenikom vlč. dr. **Marinkom Stantićem**, koji je u pomoć pozvao i strica mons. **Belu Stantića** kako bi pokušali pomoći. Obećali su pronaći mu brata, a kako je Gašpar rekao, tako je i bilo.

ti njihovom susretu, te po njihovom razgovoru možemo zaključiti kako ih život nije mazio i kako nisu imali djetinjstvo koje bi danas mogli poželjeti. Teško je pronaći prave riječi kojima bi se mogao opisati susret braće koja se nisu vidjela 65 godina. Suze u očima nadomjestile su sve one riječi koje od uzbuđenja jednostavno nisu navirale na usta.

»Drhtao sam od uzbuđenja kada sam izašao iz taksija. Jako sam uzbuđen, ali i sretan da sam našao brata«, kaže Gašpar, a i brat mu Blaško kroz suze govori: »Jako mi je drago da smo se našli. Nismo znali tko je gdje«. Blaškova supruga nam pojašnjava kako su od pokojnog ujaka s vremena na vrijeme dobili neku informaciju i saznali da je Gašpar živ i da je u Americi.

Još davnih dana tražili su jedan drugoga, ali je sudbina očito htjela drugačije, te su im se putevi mimoilazili.

Priča o ovome susretu koji se dogodio u Blaškovoju kući, počinje po Gašparovom dolasku u Suboticu. Kako je sam ispričao, išao je u Gradsku kuću u općinu tražiti neke informacije o tome je li mu brat živ i gdje stanuje, no, kako to obično i biva, nije naišao na nekoga kome

»Nakon dva dana vlč. Marinko mi je poslao podatke o mome bratu da je živ i gdje stanuje, te da će me rado primiti«, priča uzbuđeni Gašpar i dodaje kako je, kada bi nekoga pitao ili tražio neke informacije o bratu, uvijek upotrebljavao oba prezimena – i Bačić i Stantić.

Čak su i njegove kćeri, od kojih je jedna pravница, tragali za stricom Blaškom, a tražio ga je i preko Caritasa.

»Posljednji put smo se vidjeli 1956. godine. Gašpar je trebao doći kod mene na ručak, ali je morao otići kod ujaka i od tada se nismo vidjeli. Sada sam ostao bez teksta. Puno mi znači, nisam ni znao što je s njime«, ispričao je Bačić, a odmah se nadovezao i Stan-

tić s komentarom: »Od uzbuđenja nisam mogao spavati. Dolazio sam u Europu kuhati. Bio sam i u Hrvatskoj, ali nisam dolazio u Suboticu«.

U traganju za braćom spominju se Popovača, gdje je Gašpar bio oženjen prvom suprugom, te Varaždin gdje je, kako smo kasnije doznali, Blaško bio u vojsci.

Nismo uspjeli zaokružiti cijelu priču i doznati detalje oko toga što ih je razdvojilo i kako to da se tolike godine nisu čuli ili ostali u nekom kontaktu. Zapravo, ni oni sami nisu toga svjesni, jer se tek sada prisjećaju. Nismo ih dugo zadržavali, jer je bilo očito da braća trebaju nadomjestiti sve propuštene godine. Prepričavati jedan drugome svoje živote, govoriti o djeci, unucima...

Obojica u lijepim godinama popunili su onu prazninu koja ih je mučila svih ovih godina i sada s mirom u duši uživaju u razgovoru i zajedništvu, a da je to tako potvrđuje podatak koji smo kasnije doznali, a to je da je Gašpar svoj odlazak u Ameriku odgodio za početak siječnja, te će tako skupa s bratom Blaškom u Subotici provesti i Božić.

Ž. V.

Proslava sv. Elizabete u Opovu

Mala, ali živa zajednica

Katolički vjernici Hrvati u Opovu su u prošli petak, 19. studenoga, proslavili svoj crkveni god – spomendan svete Elizabete Ugarske, zaštitnice župe, kojoj je posvećena i mjesna crkva. Svetu misu služio je **Marko Kljajić**, župnik u Surčinu i Novom Beogradu. Misi su nazočili dužnosnici Veleposlanstva RH u Beogradu, Generalnog konzulata RH u Subotici, Vlade Vojvodine, Općine Opovo, te ZKVH-a. Proslavu je organizirala Udruga banatskih Hrvata.

»Opstanak ovako malih zajednica neizmjereno je važan. Mislim da hrvatska zajednica u Srbiji ne može reći da nije pomagana iz Hrvatske. Naravno da to nije dovoljno i moramo naći način pomoći ljudima i u gospodarskom smislu kako bi ostali u ovim mjestima«, kazao je generalni konzul Generalnog konzulata RH u Subotici **Velimir Pleša**.

»Uspjeli smo ove godine urediti jedan dio župnog dvora i to smo uradili uz pomoć Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH i Općine Opovo«, kazao je zamjenik pokrajinskog tajnika za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama i predsjednik Udruge banatskih Hrvata **Goran Kaurić**.

»Uz crkvu se okuplja velik broj ljudi, a ovdje u Opovu kraj crkve je i prostor njihovog okupljanja i djelovanja. To je sada prostor gdje se održavaju kulturne aktivnosti, mjesto gdje se mjesni Hrvati okupljaju oko Udruge banatskih Hrvata i na taj način daju svoj prinos kako očuvanju svog identiteta, tako i u multikulturalnim okvirima samog Opova«, kazao je ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Tomislav Žigmanov**.

Predsjednik Pastoralnog vijeća **Željko Horvat** zahvalio se Općini Opovo i državi Hrvatskoj koje su financirale obnovu župnih prostorija.

»Uz našu župu na ovim prostorima jedino su još u Borči i Starčevu Hrvati katolici. Imamo pomoć od općine, ali kod većih projekata, kao što je bila obnova dijela župnog doma pomogla je i država Hrvatska«, kazao je Horvat.

Za Podružnu knjižnicu domaćinima je ravnatelj ZKVH-a Tomislav Žigmanov uručio knjige tiskane u nakladi Zavoda.

Mješoviti zbor Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Jelačić* iz Petrovaradina pjevao je na misnom slavlju.

Z. V.

Naši gospodarstvenici (LXVIII.)

Sve i svašta, što može mašta

Među brojnim dizajniranim predmetima, jedan od najvećih je automatski stroj za sklapanje slavina. U stroj ulazi šest dijelova, a izlazi gotov proizvod – pipe za navodnjavanje, a stroj dodatno provjerava je li pipa ispravna

Nove tehnologije donose nove mogućnosti, olakšavaju nam svakodnevicu. U razgovoru s ovtjednim gospodarstvenikom, inženjerom strojarstva **Miroslavom Šarčevićem** doznali smo i detalje postupka izrade nekoga stroja ili dijela.

Miroslav Šarčević je poduzetnik koji se bavi dizajniranjem strojeva i uređaja, te izradom 3D modela i 3D štampom. Dizajnira automatske strojeve za industriju, ali i uređaje za proizvode široke potrošnje, od kućanskih aparata, medicinskih pomagala, raznih zupčanika i drugih manjih dijelova u ovisnosti od potrebe i potražnje.

Od ideje do prototipa

Ovim poslom naš sugovornik se počeo baviti 2010. godine, no tada još kao *freelancer*, uz posao koji je tada radio, a od 2014. godine otvorio je vlastitu tvrtku *Opifex* (latinski naziv za onoga koji nešto pravi, stvara).

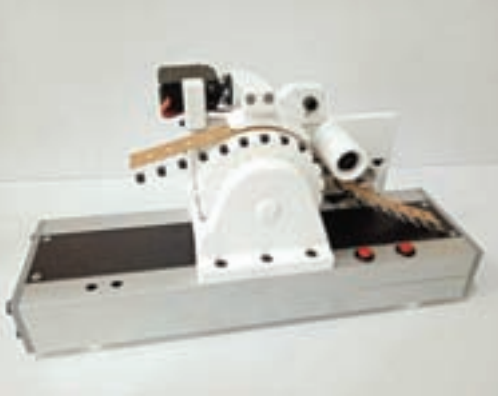
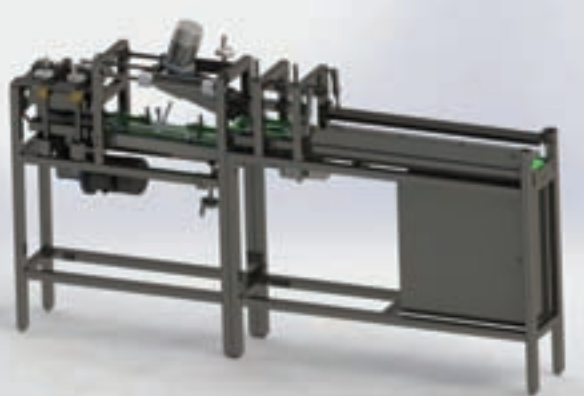
»Prve klijente sam pronašao ili su oni mene pronašli, preko platforme za *freelancere*. Tako sam i počeo raditi. Ljudi koji imaju potrebu za nekim tehničkim rješenjima postavili su na spomenutu platformu ono što žele, poput oglasa, uz naznaku koliki je proračun i vrijeme koje im je bitno. Prvi

klijent mi je bio iz Argentine koji je tražio stroj za pranje i rezanje boranije. Velika većina klijenata su stranci, no u posljednje dvije godine sam više prisutan i na domaćem tržištu«, priča Šarčević i pojašnjava proces rada do krajnjeg proizvoda: »Uglavnom sve ovisi od projekta i klijenta. Prvo što je nezaobilazno jest iscrpni razgovor kako bih doznao sve želje, detalje, potrebe, ono što određeni predmet ili stroj treba raditi. Projektnu dokumentaciju uglavnom šaljem preko interneta putem elektroničke adrese korisnika, a onda klijent lokalno nabavlja dijelove ako je takav dogovor. Imam klijenta kojemu napravim projekt i pošaljem svu potrebnu dokumentaciju, a onda on sve to šalje za Kinu i tamo mu se naprave dijelovi, a sam sklapa. Neki od njih traže da osiguram i dijelove, sastavim i napravim prototip. Kada klijent vidi što je urađeno, proba i kaže što mu se sviđa, a što ne. Na čemu dodatno poraditi, što dodati, a što izbaciti. Tada radim na izmjenama i korekcijama i tako sve dok ne dođemo do finalnog prototipa, pa i probne serije«.

Koliko je važan prvi razgovor s klijentom te da sitnice »život znače« Miroslav je dobro naučio na vlastitoj koži.

»Imao sam klijenta iz Amerike koji je Židov i tražio je da mu napravim stroj za pravljenje američkih košer (hrana u skladu sa židovskim zakonima) palačinki. To mi je bio prvi

susret s tim pravilima i mislio sam kako je samo stvar u namirnicama. Jeste u namirnicama, ali i u načinu pripreme. Dizajnirao sam stroj u kojem sam predvidio da se palačinke peku na teflonskom platnu (što bi inače bilo u redu), isprobavao gustinu tijesta i sve kako je klijent tražio, ali... Kada je vidio proizvod, pitao je može li se stroj košerizirati? Kada mi je pojasnio kako njihov rabin treba na to staviti usijani ugall – žeravu i da to stoji na stroju sat vremena dok se on moli. Bio sam u šoku. Stroj će se zapaliti. Ali to je obvezno, rekao mi je. Jasno, morao sam mijenjati koncept cijelog stroja», priča Šarčević.

Najviše se radi za strano tržište

Zapravo je nemoguće sve spomenuti i pobrojati što je naš sugovornik dizajnirao i napravio, ali neki predmeti su u najmanju ruku zadivljujući. Kroz razgovor smo saznali kako već više od deset godina ima dva klijenta iz Amerike. Kod jednog je dizajnirao jedan po jedan stroj, te je trenutno stanje takvo da je skoro sve strojeve u tvornici dizajnirao Šarčević. Drugi klijent je bio fokusiran na jedan proizvod iz kojeg se kasnije izrodilo još dva. Riječ je o proizvodu za medicinske ustanove, točnije o stoliću za pacijente koji su nepokretni, a koji može služiti i za čitanje u ležećem položaju. Sistemom poluga i zglobova stol se može rastvoriti, pomaknuti u stranu, podesiti na željenu visinu, a unutra se sistemom zrcala projektira slika iznad glave pacijenta.

»Klijent je bio zadovoljan napravljenim, no stol je bio težak i kabast, pa sam pravio *lite* verziju. Iz toga smo razvili i uspješni naći tehnologiju za uveličavajuće staklo veličine A4 formata, koje pri uveličavanju ne izdeformira lik. Taj uređaj je patentiran, ali ne na moje ime nego na ime klijenta», priča Šarčević.

Ovome medicinskom dijelu mogli bismo dodati i dječju protezu za šaku koja je urađena tehnikom 3D štampe, te i vizire koji su bili donacija medicinarima na početku pandemije.

Među brojnim dizajniranim predmetima, jedan od najvećih je automatski stroj za sklapanje pipa. U stroj ulazi šest dijelova, a izlazi gotov proizvod – pipe za navodnjavanje, a stroj dodatno provjerava je li pipa ispravna. To je dizajnirano od nule.

»Iako je veliki i ima tri tisuće dijelova, nije najveći koji sam radio. Najveći od oko osam tisuća dijelova je linija za proizvodnju i pakiranje elastomera (gumirani proizvod koji se koristi u građevini za hidroizolaciju)«, priča Šarčević.

No, vratili smo ga na početak i pitali od čega kreće.

»Krećem uvijek od onoga kako bi to netko uradio rukama ili alatom. Sve se razloži na korake. Svaka faza i korak su zasebni i svaki postupak traje. Za stroj za sklapanje pipa mi je trebalo skoro četiri mjeseca.»

Svaki korak iziskuje vrijeme i strpljenje, o računanju i preciznosti nećemo ni govoriti. Nažalost, ljudi najčešće ne shvaćaju koliki je to posao i koliko vremena zahtijeva, a to je potvrdio i Šarčević koji kaže kako za ovaj posao više razumijevanja imaju stranci.

Iz *Opifexa* je izašlo dizajnirano i nekoliko robota, za koje je naš sugovornik rekao da su jednostavniji od spomenutih strojeva, te da imaju širi spektar djelovanja. Također, Šarčević je dizajnirao i veliki broj manjih i većih specijaliziranih strojeva, predmeta i alata, šablona za rezanje određenih predmeta, alata za prosijecanje, zupčanike... A ako otkrijemo podatak da je ove godine (do sada) uradio 102 projekta, onda vam je jasno zašto je nemoguće sve nabrojati.

3D štampa

Kada je u pitanju 3D štampa, možemo reći kako je gotovo sve moguće odštampati, no materijal koji se koristi ovisi od potrebe i namjene. Radi se s više vrsta plastike, tvrde, mekše, gumirane, savitljive, otporne na kemijske uticaje, na UV zračenja...

»Kada je u pitanju 3D štampa, uglavnom se radi za domaće tržište, mada planiram raditi izvoz nekih sitnijih dijelova. Trenutno radim na projektu koji bi trebao ići za izvoz, a u pitanju je alat koji se pravi 3D štampom, iz kojeg će se izljevati drugi dijelovi. Bitno je znati da svaka tehnologija ima svoja ograničenja, pa tako i 3D štampa koja istina puno toga može, ali se mora dizajnirati za ono za što će se koristiti«, pojašnjava Šarčević, koji svoje strojeve za 3D štampu sam održava, a kako je rekao trenutno one koje ima zadovoljavaju sve njegove potrebe.

Materijal za 3D štampu nabavlja iz uvoza, mada trenutno testira i onaj s domaćeg tržišta.

Miroslav Šarčević je 1997. godine završio Višu tehničku školu smjer strojarstvo-automatika u Subotici i tada se zaposlio u *North engineeringu* gdje je radio u istraživačkom i razvojnom dijelu, odnosno bavio se vibradiagnostikom. Nakon toga je radio u još nekoliko tvrtki prije nego je odlučio biti »sam svoj gazda«. Otac je šestero djece: **Marije, Davida, Kristine, Filipa, Valentine i Petre**, a supruga **Mirjana** mu je najveća podrška te mu vodi knjigovodstvene poslove. Svoj ured naš sugovornik je napravio u dvorištu njihove obiteljske kuće, ali je pravilo tako da tata radi od 8 do 16 i za to vrijeme »nije doma«. Dotaknuli smo se i planova za budućnost.

»Uvijek imam planova, volio bih se proširiti. Istina, još ne znam kojim redom, ali volio bih angažirati nekoga uz mene. Ovo sada funkcionira ovako, ali je pomalo rizično da sve ovisi o meni, svi projekti, pa i svi prihodi«, kaže Šarčević i pojašnjava da djeca u skladu sa svojim mogućnostima znaju uskočiti i pomoći, a hoće li netko tatiniim stopama, predstoji nam tek vidjeti.

Ž. V.

Prijave za Zimsku školu hrvatskog folklora

SUBOTICA – Hrvatsko nacionalno vijeće obavještava sve hrvatske udruge kulture u Srbiji da su u tijeku prijave za Zimsku školu hrvatskog folklora koja će biti održana od 3. do 12. siječnja 2022. godine u Koprivnici u organizaciji Hrvatske matice iseljenika te da svoje kandidate, ako ih imaju, mogu prijaviti HNV-u najkasnije do 26. studenog 2021. godine. Popunjenu prijavnicu potrebno je poslati na sljedeću adresu elektroničke pošte: io@hmv.org.rs, a među prijavljenima bira se dvoje sudionika koji imaju pravo na besplatan boravak na seminaru o čemu odluku donosi Odbor HNV-a za kulturu.

Zimska škola hrvatskog folklora 2022. godine obuhvaća plesove, pjesme, nošnju i glazbala alpskog područja, a polaznici mogu odabrati jedan od ponuđenih programa: ples, tambure (početna ili napredna skupina) ili tradicijska glazbala.

Sjećanje na utemeljitelje

TAVANKUT – Na blagdan Krista Kralja, 21. studenoga, članovi HKPD-a *Matija Gubec* priredili su program sjećanja na utemeljitelje te udruge koja postoji već 75 godina. Tim povodom u crkvi Presvetog Srca Isusova u Tavanuku služena je misa koju je predvodio župnik **Marijan Vukov**. Mladi članovi *Gupca* (**Vedrana Nimčević**, **Luka Vuković**, **Anđela Stantić**, **Milica Tikvicki**, **Luka Balažević** i **Ivana Antal**) odjeveni u bunjevačke nošnje uljepšali su ovo euharistijsko slavlje i sudjelovali u službi riječi, a pripremio ih je voditelj **Darko Prčić**.

Nakon mise članovi Društva obišli su počivališta pokojnih članova na tavanakutskom groblju. Također, postavili su i vijenac na poprsje velikana **Matije Gupca**, koje se nalazi ispred istoimene mjesne škole.

Važnost ovog tradicionalnog događaja jest njegovati kulturu sjećanja, posebice kod mladih, na prethodnike koji su svojim djelovanjem svjedočili o značaju očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta.

I. D.

40. obljetnica Ogranka DHK-a

VINKOVCI – U Gradskom muzeju u Vinkovcima u ponedjeljak je održan program kojim je Slavonsko-baranjsko-srijemski Ogranak Društva hrvatskih književnika (DHK) obilježio svoju 40. obljetnicu osnutka i 35. obljetnicu (pre) imenovanja ogrankom.

O povijesti Ogranka govorili su predsjednik Ogranka **Mirko Čurić** i član Upravnog odbora i sin utemeljitelja Ogranka **Vladimira Rema** dr. sc. **Goran Rem**. Predstavljen je i prvi dvobroj časopisa toga Ogranka *Književna riječ* 1-2. U ime ZKVH-a te u ime svih organizacija koje surađuju s Ogrankom DHK-a, nazočnima se obratio **Tomislav Žigmanov**, istaknuvši široku i dobru suradnju Ogranka s hrvatskim književnicima izvan Hrvatske.

Žigmanov je sudjelovao i u završnom dijelu programa kada su članovi DHK-a čitali svoje recentne književne radove. On je ovom prigodom pročitao i pjesmu subotičkog pjesnika **Jakova Kopilovića**, koji je od prvih dana bio uključen u rad Ogranka DHK-a u Vinkovcima.

Predstavljanje knjige Rosa Ivana Sokača

BEOGRAD – Predstavljanje knjige pjesama **Rosa Ivana Sokača** bit će održano večeras (petak, 26. studenoga) u Fondaciji *Antun Gustav Matoš* (Studentski trg 10, III. kat) u Beogradu. Sudjeluju: moderatorica **Katica Naglič**, književnik **Zvonko Sarić**, dramaturg **Nenad Prokić** i autor **Ivan Sokač**. U glazbenom programu nastupit će **Filip, Iva** i **Ana Sokač**.

Organizatori književne večeri su Fondacija *AG Matoš* i NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice, koja je i nakladnik spomenute knjige. Početak je u 19 sati.

Dani hrvatske kulture u Somboru

SOMBOR – Udruženje građana *Urbani Šokci* organizira desete po redu Dane hrvatske kulture u Somboru, koji će biti održani večeras (26. studenoga). Manifestacija počinje u 17,30 sati otvorenjem izložbe *Fragmenti* u Gradskom muzeju. Izložbu čine tri teme: Kitenje i povezivanje Šokica Monoštora, 150. obljetnica od izlaska *Bunjevačkih i šokačkih novina* te prikaz rada Udruge.

Program se nastavlja u 19 sati u velikoj dvorani Gradske kuće u Somboru. U programu sudjeluju: HGU *Festival bunjevački pisama* iz Subotice, *Kraljice Bodroga* iz Monoštora, pjevačka skupina HKUD-a *Vladimir Nazor* i folklorna skupina GKUD *Ravangrad* iz Sombora.

Dani hrvatske kulture održavaju se pod pokroviteljstvom Središnjeg ureda za Hrvate izvan Hrvatske, Grada Sombora, Pokrajinskog tajništva za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, a uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i medijsko pokroviteljstvo NIU *Hrvatska riječ*.

NIU Hrvatska riječ: Poziv za slanje rukopisa!

Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice objavilo je javni poziv za neobjavljene rukopise književnih autora iz Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili dijalektalnim govorima Hrvata. O uvrštenju rukopisa u nakladnički plan *Hrvatske riječi* za iduću, 2022. godinu odlučivat će peteročlano Nakladničko vijeće. Rok za slanje rukopisa je 31. prosinca 2021. godine. Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom formatu (MS Word) na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs. Poslani rukopisi se ne vraćaju.

Obljetnica isticanja hrvatske zastave na Gradskoj kući, Monoštor – kula HSS-a u Vojvodini

20. studenoga 1918. – *Bácsmegyei Napló* piše: »Na subotičkoj gradskoj kući, na kojoj su se do sada u bratskoj slozi vijorile mađarska trobojnica, srpska i hrvatska zastava, a od prije nekoliko sati i međunarodno obilježje socijal-demokracije, sada se nalaze samo dvije zastave: ona u nacionalnim bojama (mađarska – primj. V. N.) i socijalistička. Srpska i hrvatska zastava su skinute iz nepoznatih razloga«.

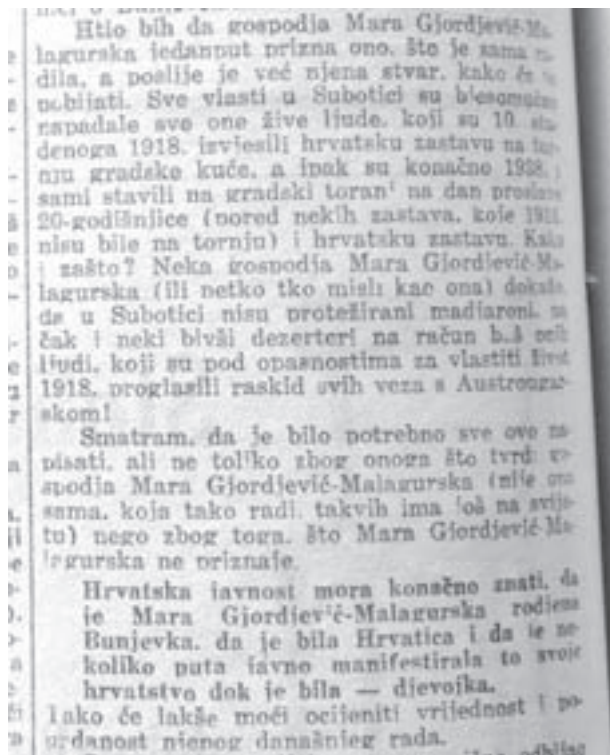
20. studenoga 1992. – *Subotičke novine* pišu da se slikar i likovni pedagog **Stipan Šabić**, član likovne sekcije KUD-a *Bunjevačko kolo*, predstavio subotičkoj likovnoj publici svojom trećom samostalnom izložbom 6. studenoga 1992. u izložbenom prostoru KUD-a *Bunjevačko kolo*.

21. studenoga 1917. – Zagrebačke *Novine* pišu: »Bunjevci božićne blagdane velikom radošću svetkuju. Jedno drugom na rastanku po običaju doda: Srećno provedi božićne blagdane! ili Blage božićne svece i slično. Prijateljima, koji su u daljini, običavaju slati božićne dopisnice, kojima izrazuju topli pozdrav i srećoželju svojim milim.«

22. studenoga 1939. – Novosadski *Dan* piše da su »Bunjevci hrvatofili« u Subotici svečano proslavili 10. studenoga kao obljetnicu isticanja hrvatske zastave na Gradskoj kući. Piše da je velika dvorana Katoličkog momačkog društva, gdje je održana svečana akademija, bila ukrašena hrvatskim nacionalnim draperijama i velikom slikom **Vladka Mačeka**, podpredsjednika vlade Kraljevine Jugoslavije i predsjednika HSS-a. Dodaje se i kako je svećenik **Blaško Rajić** između ostalog rekao: »Hoćemo da budemo u ovoj državi kao Hrvati Bunjevci a u sklopu banovine Hrvatske«.

23. studenoga 1927. – Zagrebački *Dom* donosi članak pod naslovom »O uzornom radu mjestne organizacije HSS u Bačkom Monoštoru (Vojvodina)«. Ondje piše da je Monoštor »kula HSS u Vojvodini«. U nastavku piše da je HSS na parlamentarnim izborima 1925. dobio u Monoštoru 511, a na oblasnim izborima 23. siječnja 1927. 607 glasova. Na parlamentarnim izborima 11. rujna 1927. HSS je dobio 640. Na općinskim izborima 6. studenoga HSS je od ukupno 40 odbornika dobio 29.

24. studenoga 1940. – *Hrvatski dnevnik* donosi članak *Preobraženje gospođe Malagurski*. To je zapravo reakcija na predavanje, koje je bunjevačka književnica **Mara Đorđević-Malagurski** održala o Bunjevcima na beogradskoj radio stanici. Ondje između ostalog piše: »Neka gospodja Mara Gjorgjević-Malagurska (ili netko

tko misli kao ona) dokaže, da u Subotici (od 1920. do 1938. – primj. V. N.) nisu protežirani mađaroni, pa čak i neki bivši dezertteri na račun baš onih ljudi, koji su pod opasnostima za vlastiti život 1918. proglasili raskid svih veza s Austrougarskom!« U nastavku stoji: »Hrvatska javnost mora konačno znati, da je Mara Gjorgjević-Malagurska rođena Bunjevka, da je bila Hrvatica i da je ne koliko puta javno manifestirala to svoje hrvatstvo dok je bila – djevojka. Iako će lakše moći ocijeniti vrljednost i po-
rednost njenog današnjeg rada.

25. studenoga 1938. – *Subotičke novine* pišu da je u Zagrebu osnovan pododbor Hrvatske kulturne zajednice, koja ima svoje sjedište u Subotici. Napominju da su u zagrebački pododbor ušla dva Berešca: **Marin Radičev** i **Ivo Kovačev**.

25. studenoga 1938. – *Subotičke novine* pišu da se u Bačkom Brijegu (Beregu) gotovo svaka kuća sprema kupiti kalendar *Subotička Danica* za 1939. godinu. Napominje da u selu ima više suradnika kalendara, od kojih je najpoznatiji **Ante Jakšić**, profesor na Isusovačkoj gimnaziji u Travniku.

26. studenoga 1925. – *Neven* piše da Hrvatsko pjevačko društvo *Neven* priređuje u Subotici 28. studenoga dobrotvorni koncert u korist proslavljenog i iznemoglog hrvatskog skladatelja **Franje S. Vilhara**.

Večer ikavice u Stanišiću

Rič – pisana i pivana

*Čuvajmo i ljubimo našu lipu rič u medijima,
na književnim večerima ali najvažnije u svakodnevnom govoru u obiteljima,
poručio je Ivan Karan*

Sinovi Hercegovine

Mia Sesartić

Manifestacija *Ikavica – govor hercegovačkih, dalmatinskih, ličkih, bosanskih, šokačkih i bunjevačkih Hrvata* je i ove godine, unatoč mjerama i epidemiji, okupila lijepi broj ljubitelja i čuvara ikavice, kako one pisane, tako i pjevane. Održana je 20. studenoga u domu MKUD-a *Ady Endre* u Stanišiću, u organizaciji mjesnog HKD-a *Vladimir Nazor*.

Tijekom večeri preplitale su se bunjevačka, šokačka, hercegovačka i dalmatinska ikavica. Gotovo iste riječi, no s drugim naglaskom. Tako različite, a zapravo iste.

Bogat program

Nije izostao ni bogati program koji je bio razdijeljen u četiri bloka po već spomenutim govorima. Pročitane su nagrađene pjesme koje su pristigle na natječaj *Za lipu rič* koji je sastavni dio manifestacije. Prvu nagradu osvojila je autorica **Marica Mikrut** iz Sombora, a pjesmu pisanu na šokačkoj ikavici *Raniteljica* pročitala je **Anita Điparov-Marijanović** iz Monoštora. Drugo mjesto pripalo je **Ljiljani Crnić** iz Beograda za pjesmu *Normalno je da bu-*

deš pospan ka trčeš za menon pisanoj na dalmatinskoj ikavici, dok je treća nagrada pisana na bunjevačkoj ikavici *Bunjevački svatovi* pripala autoru **Tomislavu Vukovu** iz Subotice.

Večer ikavice ove godine svojim sudjelovanjem obogatili su i članovi HKPD-a **Silvije Strahimir Kranjčević** iz Berega koji su u svojoj autentičnoj nošnji zapivali *po šokački*. S autentičnom pjesmom nastupili su i *Sinovi Hercegovine* iz Širokog Brijega (BiH) koji su izveli nekoliko *rera*, te dvije autorske pjesme, a nakon službenog programa su nastavili zabavljati sudionike i posjetitelje. Naizmjenice su se smjenjivale pisana i pjevana rič, te je program obogatila i Ženska klapa *Tamarin* iz Solina koje su svojim glasovima nazočne na trenutak preselile u Dalmaciju, kao i spisateljica **Mia Sesartić**, također iz Solina, koja je pročitala nekoliko zanimljivih starih zgoda koje su zapisane u knjizi *Solin sve u šešnest*. Dvema pjesmama predstavio se i **Ante Težija** iz Ogorja odakle je, po riječima organizatora predsjednika HKD-a *Vladimir Nazor* **Ivana Karana**, koloniziran veliki broj Hrvata u Saveznoj kolonizacija u Stanišić.

Od riči do ila

Iako sudionike ove večeri u stvarnosti dijele stotine kilometara, sve ih spaja ljubav prema svome govoru, prema pisanoj i izgovorenoj *riči*. Tako je i na početku programa pozdravljajući okupljene generalni konzul Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Velimir Pleša** naglasio kako je lijepo vidjeti ljude okupljene oko istoga koji žele pokazati ono što čuvaju i znaju, a to je ikavica koja čini jedan od najzastupljenijih dijalekata hrvatskog jezika.

Dvanaestu godinu za redom Stanišić je bio mjesto okupljanja svih onih koji žele i na ovaj način sačuvati lipu *rič*.

»Na kraju mogu reći da sam prezadovoljan nastupima izvođača koji su se odazvali našem pozivu. Ovoga puta

»Puna sam emocija i dirnuta time kako ljudi čuvaju svoje. Nema ih puno, ali se čvrsto drže ikavice. Lako je nama čuvati ikavicu, ali ovdje gdje si manjina... Onda smo još većim srcem tu. Slušala sam druge riči i vidim koliko imamo sličnosti. Drugačije govorimo, ali se svi razumimo. Ta ikavica onako piva u srcu. Vjerujem da je ovo početak jedne lijepe suradnje«, kaže naša sugovornica, a našem razgovoru se pridružio još jedan kolega novinar, također član spomenute udruge **Miro Podrug** koji je zadužen za pričanje starih događaja.

Iako nije stara priča, pojasnio nam je kako su iz Solina došli ne samo u Stanišić nego se upoznati s Vojvodinom, s Bačkom.

»Mi smo odlučili doći ovdje na izlet i upoznati naše Hrvate. Upoznati se s Vojvodinom, s ljudima, arhitekturom

Ženska klapa *Tamarin*

prikazali smo četiri ikavice. Prije dvije godine smo imali i ličku i bošnjačku ikavicu u programu, no s obzirom na mjere i činjenicu da su neki ljudi bolesni, okupili smo se u lijepom broju. Nadam se kako će se situacija sljedeće godine popraviti, te će nas biti još više. Osobito mi je drago što su s nama dragi gosti iz Solina, koji su osim pisane i pjevane ikavice donijeli i svoje delicije, te nas i na taj način razgalili«, kaže Ivan Karan.

Cijeli autobus je stigao iz Solina i okolice, a vrijedni članovi Udruge *Solinjani* zaista su donijeli svoje slatke i slane delicije, koje su sudionici i gosti uz razgovor i kušali. Osim ikavice, *riči* i *pisme*, te delicija uživalo se i u raznolikosti nošnje, osobito ovoga puta šokačke, dalmatinske i nošnje Cetinske krajine.

Početak suradnje

Gosti iz Solina prevalili su dalek put kako bi dali svoj doprinos očuvanju ikavice. Književnica, novinarka, članica Udruge *Solinjanin*, voditeljica dječje plesne udruge *Solinški bubamarci* Mia Sesartić kaže kako je prvi puta u Vojvodini, a samim time i u Stanišiću.

i znamenitostima. Posjetili smo Suboticu, Palić, Sombor i svakako Stanišić. Počašćen sam što sam ovdje. Mnogi naši stanovnici u Solinu su kupili ili izgradili kuće nakon što su prodali imanja ovdje u Stanišiću«, priča nam Podrug i dodaje kako je oduševljen svime, te da je nemoguće ne doći ponovno.

Kroz šarolik program okupljene su vodili domaćini Ivan Karan i **Ana Crnković**, a završili su riječima akademika **Vlatka Pavelića** koji je rekao kako je ikavica i priviše naša da bismo ju zadržali kao standardni književni govor. No, ikavica se ne da. Traje. Tako različita, a oper tako ista. Lipa. Naša.

Za kraj programa Karan je poručio: »Čuvajmo i ljubimo našu lipu rič i u pisanim medijima i elektroničkim, na književnim večerima ali najvažnije u svakodnevnom govoru u obiteljima. Ikavicu Hrvat zbori, ikavicu Hrvat ljubi.«

Večer *ikavice* pomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Solin i Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, upravu, propise i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

Ž. V.

Zbirka poezije *Osluhnuta tišina* Ljerke Radović predstavljena u Novom Sadu

Puno emocija u malo riječi

Zbirka poezije *Osluhnuta tišina* Ljerke Radović predstavljena je 20. studenoga u Franjevačkom kulturnom centru *Bonaventurianum* u Novom Sadu. Predstavljanje, na kojem je nazočilo pedesetak sudionika, organiziralo je HKUPD *Stanislav Preprek* iz Novog Sada.

Četiri ciklusa

Pjesme u trećoj pjesničkoj knjizi Ljerke Radović sabrane su u četiri ciklusa. Na njih se osvrnula književna kritičarka **Dragana V. Todoreskov**.

»U pitanju su zrcala pjesničke duše, iznijansiranih osjeta, mirisa, zvukova, neizgovoreni riječi, emocija, svega onoga o čemu lirski subjekt ne želi više šutjeti. Svijet ove autorice satkan je od želja, snova i uspomena kojima se njezino lirsko 'ja' obraća svojim najmilijima. Čini se da autorica dobro poznaje sve svoje promjene raspoloženja, predviđa cikluse tuge i patnje i ulazi duboko u sebe, bacajući introspektivan pogled u vlastitu nutrinu. Osim izravnog i spontanog prikazivanja osjećanja, ovu zbirku karakterizira i poetika sjećanja. U prvi ciklus 'Ljubavne', ubrajaju se pjesme čežnje, duboke osjećajnosti, koje nastoje oslikati nutarnju dramu. Tu možemo, s jedne strane, čuti njezin glas, a ponekad i glas muškoga subjekta koji se obraća voljenoj ženi. Iako je svijet u kojem oni obitavaju svijet opsjene, u ovome ciklusu pjesme oživljavaju i jedno vrijeme ljubavi, osame, snova i sjećanja nakon te ljubavi«, kazala je Todoreskov.

Molitve i zavičaj

Drugi ciklus »Kad izgubiš sve«, po riječima Todoreskov, odiše tugom.

»Ona je višestruka: za preminulim roditeljima, bratom, suprugom. To je ista vrsta emocija koja nagovještuje idući ciklus, posvećen Bogu i transcendentnosti. Radi se o jednoj vrsti dijaloga, pri kojoj ne šuti druga strana, te se ti razgovori jasno čuju. Bog Ljerke Radović je Bog milosrđa, praštanja, Bog kojem se njezino biće obraća u najtežim situacijama. Melankolija se nastoji prevladati pogledom ka Gore, ka anđelima, njihovim prizivanjem. Nerijetko su te pjesme u obliku molitve, pri čemu se moli za snagu i konačni mir onih ljudi koji se smatraju, po

obrascu narodne religije, gotovo anđelima. Ta sakralizacija preminulih nije tipična za kršćanstvo«, kazala je ona, predstavivši i završni dio autoričine kompozicije, ciklus o zavičajnim (podravskim) temama. Ljerka Radović, kazala je Todoreskov na kraju, »ostaje dosljedna svojoj suptilnosti, fascinantnom miješanju boja. U malo riječi nabije puno emocija, njezine pjesme vrve od snage i žestine,

te predstavljaju katarzu s kojom se čitatelj suočava«. O knjizi je govorila i psihologica **Branka Ilić**, druga recenzentica.

Pjesme iz zbirke, osim autorice, čitale su i **Ana Marija Kaluđerović**, **Željka Jelić** i **Branka Dačević**. Poezija je suptilno prekidana, pa oplemenjavana, pjesmama iz hrvatske glazbene baštine koje su pjevale članice Ženske pjevačke skupine HKUPD-a.

Ljerka Radović rođena je 1951. godine u Zablatju kod Koprivnice. Školovala se u Zagrebu i Novom Sadu, gdje je završila Pravni fakultet i radila u pravosuđu do mirovine, koja ju je zatekla na dužnosti sutkinje. Poezija kojom se bavi pojavljuje se kod nje u mirnoj fazi života i predstavlja nadomjestak praznine u osami. Tijekom godine provodi vrijeme u rodnoj Podravini i na Braču, gdje živi s uspomena na svoje najmilije. Od 2013. godine članica je HKUPD-a *Stanislav Preprek*, gdje redovito objavljuje pjesme, sudjelujući svojim radovima i u drugim zbirkama i ostalim pjesničkim pothvatima. Prije ove, objavila je zbirke pjesama *Osmijeh u mokrom kaputu* (2014.), i *Refleksija nutrine* (2017).

M. T.

GODIŠNJI KONCERT FOLKLONOG ODJELA
HKC-a "Bunjevačko kolo"

03.12. i 05.12. 2021.

19 sati

Velika dvorana centra

CIJENA ULAZNICA: 350 DIN

MEMENTO

ULAZNICE SE MOGU REZERVIRATI PUTEM TELEFONA +381 64/65 90 635 SVAKOG RADNOG DANA OD 08 DO 14 ČASOVA

ORGANIZATOR:

POKROVITELJ:

OSJEČKO-BARANJSKA
ŽUPANIJA

OPĆINA DUVNO
OPĆINA DUVNO

MEĐUSKI
POKROVITELJ:

Koncert u Tavankutu

Svetici u čast, nama na radost

Na nedjelju Krista Kralja, 21. studenoga, u župnoj crkvi Presvetog Srca Isusova u Donjem Tavankutu održan je koncert u čast sv. Cecilije, zaštitnice crkvenih glazbenika i pjevača. Na početku koncerta voditeljica programa **Bernardica Vojnić Mijatov** pozdravila je sve nazočne vjernike, župnika domaćina vlč. **Marijana Vukova**, nekadašnjeg župnika preč. **Franju Ivankovića** te vlč. dr. **Marinka Stantića** koji su svojim dolaskom pružili podršku crkvenom zboru. Uz glazbenu pratnju i pod ravnanjem kantorige **Elizabete Stojković** nastupio je Dječji zbor *Isusovi anđeli* i Veliki župni zbor *Srce Isusovo*.

Svečani koncert započeo je izvođenjem skladbi na orguljama od poznatih skladatelja **Georga Friedricha Händela** te **Carla Alberta Löschhorna** koje su izveli kantoriga **Elizabeta Stojković** i mladi orguljaš **Andreas Damjanovski**. Nakon toga nastupio je najprije Veliki župni zbor *Srce Isusovo* izvođenjem suvremene duhovne glazbe i tradicionalnih crkvenih skladbi posvećenih Blaženoj Djevici Mariji i Isusu Kristu, Kralju svega Stvorenja. Dječji zbor *Isusovi anđeli* unio je posebnu radost koncertu pjevajući duhovne šansone. Pjesmu *Evo nas pred tobom, Marijo* otpjevali su skupa s velikim zborom uz mali performans s cvijećem kojeg su položili na oltar Blažene Djevice Marije.

Sjajne izvedbe skladbi nagrađene su gromoglasnim pljeskom mnoštva vjernika.

Na kraju koncerta voditeljica programa zahvalila je svim vjernicima što su svojim dolaskom uveličali ovaj koncert,

podržali crkveni zbor i pjevanje te je pozvala sve okupljene da zajedno otpjevaju pjesmu *U slavu svetog Srca*.

Koncertu su prethodile brojne probe ova dva zbora, kako za sam koncert tako i za pjesme koje se pjevaju tijekom nedjeljnih svetih misa. Osim na onaj glazbeni dio, pazilo se na svaki detalj prilikom pripreme koncerta te je tako crkvu lijepim aranžmanom cvijeća ukasila članica zbora **Sanda Benčik**.

Koncert je održan prvi puta nakon više od dvadeset godina otkako su iz župe u Tavankutu otišle časne sestre dominikanke, a osobito časna sestra **Beata Zebić** koja je dugi niz godina vodila dječji i veliki zbor. Želja pojedinih članova zbora: ponovno sakupiti veći broj pjevača te pripremiti jedan svečani koncert u čast zaštitnice glazbe i pjevača sv. Cecilije je ovim koncertom ispunjena. Pjevači na ovaj način žele potaknuti vjernike da se aktivno uključe u župni zbor kako bi svaki liturgijski čin, svaka sveta misa poprimila svečaniji oblik. Crkveni dokumenti o liturgijskoj glazbi ističu kako se pjevanjem ugodnije izražava molitva, jasnije se očituje otajstvo svetog bogoslužja, složnim se glasom dublje zahvaća jedinstvo srdaca i čitavo slavljenje ljepše iskazuje unaprijed ono bogoslužje koje se vrši u nebeskom Jeruzalemu. Pjevati srcem moguće je samo neizrecivom Bogu jer ono što srce pjeva nije moguće razumjeti niti riječima iskazati.

Vlč. Tomislav Vojnić

Znanstveni simpozij o s. Amadeji Pavlović

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište u Osijeku i Milosrdne sestre sv. Križa iz Đakova organiziraju 27. studenoga u Đakovu znanstveni simpozij na temu »Mulier fortis: Život i djelo majke M. Amadeje Pavlović« povodom 50. obljetnice njezine smrti (1971. – 2021.). Među sudionicima skupa i predstaviteljima pojedinih tema nalaze se i dva Petrovaradinca – povjesničar prof. **Dominik Derman** (*Petrovaradin krajem modernog doba (XIX./XX. stoljeće)*) i diplomirani menadžer u kulturi **Petar Pifat** (*Karolina Pavlović: obitelj, djetinjstvo i mladost – u suautorstvu s dr. sc. Jasnom s. Kristom Mijatović*).

M. T.

U nedjelju počinje advent ili došašće

Advent ili došašće počinje u nedjelju, 28. studenoga, i traje do 24. prosinca – Badnjaka. Ovo vrijeme pripreme traje četiri tjedna i uvodi nas u proslavu Rođenja Gospodinova, odnosno Božić. Osim vidljivog i sve više prihvaćenog adventskog vijenca koji je postao simbolom adventa, tu je duhovna priprava, odnosno rane mise – zornice koje imaju pokorničko značenje.

U susret blagdanima

28. studenoga – Prva nedjelja došašća
30. studenoga – Andrija
3. prosinca – Franjo Ksaverski
4. prosinca – Barbara
6. prosinca – Nikola biskup
8. prosinca – Bezgrješno začeće

Došašće je vrijeme pripreme

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Na početku smo došašća, vremena u kojemu se pripremamo za proslavu najradosnijega blagdana, Božića, ali i vremena koje nas podsjeća da će doći i taj dan osobnog susreta s Kristom, te da se i za to treba pripremiti.

Ono na čega se posebno stavlja naglasak u ovo vrijeme je budnost. Mise zornice su simbolički podsjetnik vjernicima da moraju biti budni u duhovnom smislu, jer ne znaju u koji će čas Gospodin ponovno doći. Budnost je, naravno duhovnoga karaktera, ona znači neprestanu ustrajnost oko svoga napretka glede vjere i morala, odnosno napretka u vršenju Božjih zapovijedi. Zato i došašće započinje čitanjem ulomka iz evanđelja u kojemu Isus poručuje: »Stoga budni budi te i u svako doba molite« (Lk 21,36). Krist, kada ponovno među nas dođe, ne želi nas naći pozaspale.

Briga za duhovni napredak

Čovjek teško shvaća ovaj poziv na budnost, jer sve teže pravi razliku između brige za duhovno i materijalno. To nas ne treba čuditi, jer je običnom čovjeku život težak. Malo je među nama onih koji teže za luksuzima i profitima, većina su oni koji vode bitku za opstanak. Brinu kako preživjeti od plaće do plaće, kako osigurati djeci život u kojem neće mnogo osjetiti oskudicu, kako sačuvati posao, zdravlje. Opterećeni egzistencijalnim problemima, ljudi sve manje misle na duhovno. Ipak, kolike god brige da nas muče, sve ima rješenje u Isusu Kristu. Njegova ljubav nema granice i on ne ostavlja nikoga tko se u njeza pouzdaje. Stoga svoje probleme treba staviti u njegove ruke, moliti i vjerovati da će on uistinu pomoći. Pa kada budemo tako gledali na život, onda ćemo pronaći više vremena da se pozabavimo svojom duhovnošću. Shvatit ćemo da sve o Bogu ovisi, a

naše je da slijedimo njegove zapovijedi, da nastojimo oko dobrih djela, da mu vjerujemo, naposljetku i da se pripremamo za susret s njim.

Ozbiljno treba uzeti Isusove riječi: »Pazite na se da vam srca ne otežaju u proždrljivosti, pijanstvu i u životnim brigama te vas iznenada ne zatekne onaj dan jer će kao zamka nadoći na sve žitelje po svoj zemlji« Lk (21,34). Kada će doći taj dan nitko ne zna, zato za njega trebamo biti pripralni u svakom trenutku.

Vrijeme je za zaokret

Početak došašća podsjeća nas da nema vremena za odgađanje pripravnosti. Sve nam je preče od duhovne pripreme za susret s Kristom, a sve je, u stvari, manje bitno. Odgađamo, čekamo bolja vremena, čekamo da nam Bog pomogne da sredimo svoj život, a mi ćemo onda početi više moliti i obraćati pozornost na svoj duhovni rast. No, tada bi moglo biti prekasno, zato nemojmo stavljati sve ispred Boga i svoje duhovnosti, napravimo zaokret. Početak došašća je pravi trenutak da se počnemo time baviti.

Što činiti, pitamo se, kako napraviti taj zaokret? Nikakva posebna očekivanja Bog od nas nema, već traži da živimo onako kako smo u vjeri poučeni još kao djeca. Sve što smo slušali treba provesti u životu. Tako kaže i sv. Pavao: »Primili ste od nas kako treba da živite da biste ugodili Bogu. Vi tako i živite pa sve više napredujete!« (1Sol 4,1). A redovito sudjelovanje na euharistiji i čitanje Božje riječi podsjeća nas i produbljuje naša stara znanja o tome kako je Bogu milo da živimo.

Budnost se vježba. Priprava za susret s Kristom traje do kraja života, to se ne može za jedan dan, niti za jedno došašće. Ovo vrijeme pred Božić samo nas podsjeća da se trebamo početi pripravljanje, a one koji već jesu započeli, ohrabruje da nastave.

Etno sekcija radi na očuvanju tradicije

»Šokadija se može dičiti«

Kulturno-prosvjetna zajednica Hrvata (KPZH) Šokadija iz Sonte od osnutka broji nekoliko sekcija koje su nekoć bile puno aktivnije. Od folklorne, pjevačke, dramske, tamburaške, literarne, likovne i etno sekcije opstale su samo one koje ne zahtijevaju veća okupljanja.

Sve manje nade se polaže u pomladak, a osobni poslovi ne ostavljaju višak vremena za razonodu. Etno sekcija je od osnutka imala nekoliko zastoja, zbog čega su

aktivnosti sekcije prestale s radom. Broj članica je bivao sve manji, a što iz osobnih razloga, što zbog odgovornosti, nitko se nije htio prihvatiti pročelnništva.

Novo vodstvo – nove ideje

Do promjene je došlo 2014. godine kada je Upravni odbor Šokadije odlučio poraditi na obnovi etno sekcije. Dužnost voditeljice pripala je **Agici Prelić**, višegodišnjoj članici KPZH-a Šokadija, također i dobroj poznavateljici sončanske tradicije. Njena ideja je bila da sudjeluju sve članice skupine koje se bave vezom, pletenjem, heklanjem, pa tako i izradom elemenata nošnji. Prva od ideja koju je Agica predložila bila je o izradi suvenira i minijaturnih Šokaca i Šokica.

»Prije šest godina rado sam prihvatila odgovornost biti voditeljica etno sekcije. Prije svega, bilo mi je žao da jedna tako dobra skupina talentiranih žena uopće više ne postoji. Svaka je članica do tad možda izrađivala suvenire za vlastite potrebe ili iz čiste razonode, kako bi kasnije godinama stajali netaknuti u ormarima. Ovako je više njih na jednom mjestu pokazalo što zna i svojim radom pridonijelo Društvu. Bilo nas je teško okupiti na početku, ali kako nas se skupilo desetak, iznijela sam svoje ideje o minijaturnim narodnim nošnjama Šokaca i Šokica i na vlastito iznenađenje vrlo rado su prihvaćene«, priča Agica.

Broj članica od prije šest godina je varirao, no konačno se zadržao na njih desetak. Preneseno znanje od njihovih baka i prabaka su namjeravale prenijeti na djecu kako bi ostalo bar nešto od tradicije, no to nije bilo moguće jer nitko od mlađih generacija nije bio zainteresiran.

»Naša mala skupina je ostala u približno istom sastavu. Nas desetak: **Marija Čačić, Jelena Erdeši, Emerka Zvonar, Ana Miličić, Agata Rižanji, Pavka Domić, Ana Tudor, Marica Miloš** i još pojedine žene koje zbog obveza nisu toliko redovite dolazile. Uspijevamo produljiti ono što su nas naučile naše bake. Ne možemo se uvijek sve

okupiti, ali uvijek je nas nekoliko tu da uz dobru volju napravimo nešto čime se naša Šokadija može dičiti«, priča sugovornica.

Minijaturna nošnja

Žene se okupljaju dva puta tjedno, no najviše zimi kada nema toliko poslova vani, ali ako preko ljeta treba nešto

uraditi za kakvu izložbu, uvijek će rado uskočiti i uz pjesmu načiniti nešto novo. Agica se najviše bori da takvo što opstane pa je tako okupila žene s različitim umijećima.

»Svaka od nas se u nešto razumije. Bilo to vezenje, heklanje, štrikanje ili pletenje, sve što znamo kombiniramo kako bi nastao gotov suvenir. Minijaturna narodna nošnja, kao i velika, zahtijeva više elemenata pa je za izradu jednog šokačkog para potrebno više umijeća, a tako i više vremena jer je to sitan i fini rad. Vezemo i heklamo stolnjake, kecelje za staklenke, podmetače, platna koja se mogu kačiti na zid. Uvijek je netko zadu-

žen za izradu gombica, pletenje *plantika* za pregače, ali također štrikamo i *ljope* za potrebe folklorne sekcije, kao i *ljopice* u obliku suvenira. Emerka Zvonar privatno izrađuje nošnje u cijelosti, tako da nam je i njen doprinos od velikog značaja. Ja sam tu da sve održim na okupu i svim načinima se borim da takvo što ne izumre«, priča Agica.

Svoje radove mogu najbolje predstaviti kada je neka izložba ili za vrijeme pojedinih manifestacija u Sonti od kojih za njih najveću vrijednost ima *Šokačko veče*. Gledateljima je uvijek prije priredbe ponuđeno obići Narodnu biblioteku koja je namještena u duhu šokačke etno tradicije, a tko želi pobliže pogledati, ima mogućnost otići u *Šokačku kuću* koju su također namjestile članice etno sekcije da sobe izgledaju baš onako kako je to bilo nekada u doba kada su živjeli stari Šokice i Šokci. Suveniri se mogu kupiti bilo kada, a najviše ih kupuju žitelji iz inozemstva koje vuče nekadašnja domovina.

Jedan malo skuplji suvenir jest upravo taj šokački par jer je u njega uloženo više materijala, a također se pričvrsti na drveni stalak kako bi lutke mogle stajati uspravno. A da sve ljepše i svečanije izgleda, Agica šije vrećice i uveže ih mašnom. Materijal se nabavlja u Somboru, a nerijetko članice donesu od kuće višak koji im nije potreban. Što vuna i konci, što gotova čipka i *srvijan*, ali dodatno smanjuje troškove koje pokriva Društvo.

»Uvijek gledamo da udruženim snagama stvorimo nešto što možemo rabiti, pa tako vidjevši da dječja folklorna skupina oskudijeva s nošnjama, odlučile smo šiti suknje i pregače za desetak curica kako bi scena ljepše izgledala. Što bismo plaćali ako već znamo same izrađivati«, zadovoljno i ponosno govori Agica i nastavlja: »Koliko god mogu, radit ću na tome da i to malo tradicije što stoji na 'staklenim nogama' potraje što dulje. Pa čak i ako nema nasljednika u našem poslu, neka to ostane u našim radovima kroz koje smo se toliko trudile.«

Maja Simić

Piše: Katarina Korponaić

Kada krenu vlakovi...

Oduvijek su opsežniji radovi na prometnicama i javnim institucijama izazivali veliku pozornost mještana u naseljima gdje se izvode, te dobijali publiku koja zainteresirano prati razvoj događaja. Upravo se takva situacija ove jeseni događa u centru Palića, gdje uz zaštitnu ogradu gradilišta na željezničkoj postaji često zastaju prolaznici i prate odvijanje radova.

U tijeku je adaptacija zgrade s čekanicom, izgrađene 1887. godine, čiji je izgled uz manje promjene sačuvan do danas i predstavlja nepokretno kulturno dobro. Prvi vlak se na ovom mjestu zadržao znatno ranije, još 11. rujna 1869. godine, na relaciji Segedin – Subotica. Ispred zgrade sada je ravna površina pripremljena za nove tračnice u okviru velikog projekta brzih pruga Mađarske i Srbije, koji se etapno odvija i s jedne i s druge strane granice. No, brižna pozornost je usmjerena, naravno, na lokalne radove koji se odvijaju tu, pred pogledima, u ovom slučaju pogledima Palićana. To je stoga što se u okviru projekta,

osim obnove zgrade – spomenika kulture, i pripreme terena za postavljanje novih željezničkih kolosijeka – izvode radovi na još jednom zanimljivom detalju paličke postaje, koji do sada ovdje nije postojao: pravi se pothodnik, odnosno prolaz ispod pruge. Radni strojevi kopaju pothodnik koji će povezivati centar Palića s naseljem s druge strane pruge (kod Ulice Marka Oreškovića na uglu s Ulicom Orbanfalva). To je, inače, trasa koju pješaci i biciklisti koriste još iz starih vremena. Prolazila je u nivou pruge i imala je s jedne i s druge strane zaštitne ograde za usporavanje kretanja, ali je takvo prometovanje ipak bilo rizično po sigurnost pješaka i biciklista.

U okviru obnove željezničkog pravca Subotica – Segedin, na potezu do granice s Mađarskom, najavljena je rekonstrukcija 13 putnih prijelaza u nivou i postavljanje dva pothodnika, na Paliću i u Horgošu.

Osnivanje HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina

Mnogi značajni događaji, odluke i objave često se vezuju za značajne datume, štoviše tempiraju se na njih ili su, pak, igrom sudbine poistovećeni s njima. Na svetu Katarinu 25. studenog 2003., prema narodnoj izreci »Sveta Kata, snijeg za vrata«, u Petrovaradinu nije pao možebitni očekivani snijeg već se odigrao jedan puno značajniji društveni događaj. U predvečerje toga dana, u svečanoj auli isusovačkog samostana Svetoga Jurja, tada rezidenciji pomoćnog đakovačko-srijemskog biskupa i generalnog vikara za Srijem mons. **Đure Gašparovića**, osnovana je udruga *Jelačić*.

Nakon prvobitno provedene ankete inicijativnog odbora u petrovaradinskim župnim crkvama o tome da se osnuje i pokrene kulturno-prosvjetni rad hrvatske udruge *Jelačić*, za koju je većina anketiranih Hrvata katolika dala

udruga novoga milenija. U prvome redu mogu se uočiti viđeniji Petrovaradinci – članovi inicijativnog odbora za osnutak udruge, kao i uglednici – svećenici koji su došli podržati ovaj skup: pomoćni đakovačko-srijemski biskup mons. Đuro Gašparović, župnik župe Uzvišenja sv. Križa presv. **Stjepan Miler** i župnik župe Sveti Rok preč. **Marko Kljajić**. Institucionalnu potporu i značaj ovome događaju dalo je i predstavništvo matične nam domovine u Srbiji u vidu dolaska podtajnika u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Beogradu **Stipana Mede**.

Na Skupštini je usvojen Statut, izabrani su članovi upravnog i nadzornog odbora, a za predsjednika je proglašen **Petar Barbek**.

Bio je to događaj za pamćenje, ovjekovječen kao trenutak objektivom fotoaparata, čime je postao i besmrtni, baš kao i nesmiljena težnja petrovaradinskih Hrvatica i Hrvata tijekom minulih desetljeća da ponovno imaju svoje hrvatske udruge u kojima će se okupljati, družiti i njegovati vlastito kulturno blago.

Na osnivanje Društva *Jelačić* gledalo se kao na početak jednoga novog razdoblja u životu preostalog hrvatskog stanovništva u gradu na obali Dunava. Istodobno, njegov osnutak predstavlja na neki način obnovu rada istoimene petrovaradinske udruge iz doba međuratnog perioda čije je djelovanje zamrlo potkraj dvadesetih godina 20. stoljeća.

Nekih osoba s ove fotografije više nema među živima, ali su se svojim sudjelovanjem na ovome skupu i hrabrošću da u ta, još uvijek politički nestabilna

vremena, pruže otvorenu podršku jednoj hvalje vrijednoj lokalnoj, nacionalnoj inicijativi, ugradili u povijest Petrovaradina i života njegovih starosjedilaca. I njima zahvaljujući, osnovano je Društvo koje gotovo dva desetljeća s uspjehom djeluje u cilju očuvanja i promicanja hrvatskoga kulturnoga i vjerskoga identiteta Hrvata Petrovaradina.

Petar Pifat

pozitivno mišljenje i iskazala spremnost sudjelovanja u njenom budućem radu, toga 25. studenoga održana je osnivačka skupština Društva pred gotovo stotinu nazočnih Petrovaradinaca.

Događaj je povijesnim učinila i fotografija u ovome članku na kojoj je vidljivo kako s aklamacijom i velikim oduševljenjem Petrovaradinci pozdravljaju trenutak kada je u njihovu nekada slavnim gradu osnovana prva hrvatska

Kreativne ideje

U susret adventu

Vjerujem kako većina vas zna što je to advent ili došašće. Za one koji su zaboravili evo malog podsjetnika.

Advent ili došašće je vrijeme pripreve za proslavu rođenja maloga Isusa – Božić.

- iako se kroz povijest početak adventa mijenjao, advent započinje prvom nedjeljom koja je najbliža blagdanu sv. Andrije (30. studenoga).

- traje četiri nedjelje.

- najrasprostranjeniji simbol adventa je adventski vijenac koji u sebi treba sadržati četiri svijeće.

- svake nedjelje se pali dodatno po jedna svijeća.

- adventski vijenac se u našim krajevima »odomaćio« posljednjih desetljeća, a čine ga dva temeljna simbola: krug i svijeće. Krug ili prsten bez početka i kraja simbolizira vječnost, dok svijeće simboliziraju svjetlo.

- svijeće u adventskom vijencu imaju nazive: prva svijeća je svijeća NADE, a nazivaju je još i postilica ili proročanska svijeća. Druga svijeća predstavlja LJUBAV, a naziva se još i betlehemska svijeća ili pomirlica. Treća, pastirska svijeća simbolizira RADOST, dok četvrta anđeoska svijeća simbolizira MIR.

- prvotno su svi adventski vijenci bili baš vijenci, odnosno kružni, a danas se izrađuju na sve moguće načine.

- kada započne advent ili došašće, započinje i nova crkvena godina.

- došašće je period odricanja i posta, pa su tu i rane mise zornice ili rorate.

- tijekom adventa se redaju i razni blagdani koji simboliziraju radost i iščekivanje maloga Isusa.

Ako ste zaboravili napraviti adventski vijenac, još uvijek nije kasno. Ono što vam treba jesu četiri svijeće (možda ih već i imate doma), a sve ostalo možete improvizirati ili praviti od onoga što imate. Donosimo nekoliko ideja kako napraviti adventski vijenac uz recikliranje. Neke predmete, ukrase i detalje možete pokupiti i u prirodi ili ih sami izraditi. Vodite računa o tome da svijeće koje ste stavili trebaju i gorjeti, pa izbjegavajte papir ili neki drugi lako zapaljiv materijal. Ako se odlučite za takav način pravljenja, koji također može biti zabavan i vizualno efektan, onda vodite računa da svijeće imaju neke metalne podmetače ili da su u staklenim čašama.

Ono što je najvažnije kod adventskog vijenca jest da svijeće koje su na njemu nisu samo ukras nego i poziv na zajedništvo. Da tim svjetlom razgonite tamu. Ono što je još bolje i ima pravo značenje jest da se uz upaljenu svijeću okupi cijela obitelj na molitvu.

Još jedna ideja kako učiniti pripravu za Božić ljepšom jest da u nedjelju, prvog dana adventa, na papiriće na-

pišete imena svojih ukućana i u tajnosti ih izvučete. Za onoga koga ste izvukli možete moliti tijekom došašća, a za Božić ili na Badnju večer kažete tko je za koga molio i možete eventualno razmijeniti neke sitne darove.

Ako nemate upleteni vijenac, možete ga napraviti od kartona ili nekih grančica, papira ili jednostavno uzmite neki okrugli tanjur i na njega stavite četiri svijeće, poneku grančicu bora ili neke druge zelene biljke, a možete ga ukrasiti kuglicama za bor ili anđelima...

Koru od drveta možete upotrijebiti kao tanjur, a na nje ga poslažite svijeće i ukrase iz prirode, orahe, žirove, češere... možete i narezati i osušiti limun, naranču...

Teglice od bebi hrane možete ukasiti i mogu vam poslužiti kao svijećnjaci. U njih stavite svijeće i eto zanimljivog detalja, primjerice na kori drveta ili bilo kakvom podmetaču. Željeni oblik možete zalijepiti na teglicu i premazati ju prozirnim ljepljivom za papir i po tome posuti šećer ili kokos (bude krupnije), a možete ukrasnu teglicu napraviti i tako da željeni oblik zalijepite na nju, te cijelu premažete temperama, primjerice bijelom, kada se osuši skinete zalijepljeni papir (oblik) i imate unikatnu teglicu. Možete ih ukasiti tracicama, cvjetićima, grančicom bora...

Pustite mašti na volju!

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Mirna Kolar**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matija Gubec*, Tavankut – 1. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: idem na folklor i crkveni zbor

VOLIM: crtati, pisati, igrati folklor i pjevati

NE VOLIM: nepravdu

U SLOBODNO VRIJEME: prepisujem rečenice i crtam

NAJ PREDMET: likovno i tjelesno

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: farmaceutkinja

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormani, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Prodaju se: dunje, dvije nekorištene peme punjene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, sunčokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karađorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem motokultivator *gorenje muta* 8 ks, s dizel motorom, frezom širine 60 cm i kosilicom za travu širine 105 cm. Sve je ispravno. Tel.: 063-351-582.

Iznajmljujem dvosoban stan u Subotici (Kertvaroš), u blizini Ekonomskog fakulteta. Prednost imaju studenti. Cijena 150 eura mjesečno, plus troškovi režija. Kontakt telefon: 064/222-13-37.

Sjećanje

Dipl. ing. Jelena Borković
nije više s nama tri godine.

Obitelji Flego i Bačić

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 28. 11. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

AT

Astra
Telekom

011 44 22 009

Zastrašujuće djetinjstvo

Matične knjige rodnog mjesta fra Roka na žalost nisu sačuvane, datum njegovog rođenja se može zaključiti na osnovu kasnijih zapisa. Rođen je najvjerojatnije 1727. godine u Velikoj Mlaci. Budući da tada u Velikoj Mlaci nije bila samostalna župa, fra Roko je kršten u Odri gdje je tada već postojala župa. Krsno ime mu je bilo Petar, Roko je ime koje je dobio prilikom stupanja u redovničku zajednicu male braće franjevac.

Velika Mlaka je naselje na Turovom polju (dio Posavine južno od Zagreba), otprilike na pola puta između Zagreba i Velike Gorice. Iako je mnogi danas doživljavaju kao novo prigradsko naselje, jer se takvim čini gledajući s brze prometnice na putu prema zagrebačkoj zračnoj luci, Velika Mlaka je naselje staro preko 680 godina. U selu se nalazi drvena crkva sv. Barbare, prvotno sagrađena 1642. godine te obnovljena krajem 19. stoljeća, a koja slovi kao jedna od najstarijih crkvi na ovom području. U toj crkvi se odvijao vjerski život i obitelji **Smendrović** iz koje je izašlo dosta svećenika.

Među plemićkim obiteljima Velike Mlake nalazila se i obitelj Smendrović, koja je bila poznata po svojim članovima koji su radili na tadašnjim državnim sudovima, dakle bavili su se pravom, a bilo je i svećenika koji su djelovali na području tadašnje zagrebačke nadbiskupije. Smendrovići su ipak bili poznati po funkcijama i djelovanju na pravnim mjestima. **Petar (Roko) Smenderović** rodio se dakle u obitelji gdje je svakodnevica bila tema suđenja i pravnih pitanja, pa i vjerske teme svećenika rođaka i njihovog položaja u tadašnjem društvu.

Iz arhivske i pisane građe zna se da se na Turovom polju 1733. i 1734. godine odvijalo jedno veliko suđenje vješticama. Sve se to odvijalo u godinama buđenja svijesti malog Petra (Roko) kada je on imao šest godina. O toj temi suđenja vješticama bavio se **Emil Laszowski** u knjizi koju je izdao 1908. godine pod nazivom *Povjesni spomenici plem. općine Turopolja nekoć »Zagrebačko polje«* zvane IV. 1560 – 1895. Godine 1911. izdaje sljedeću knjigu u toj temi *Plemenita općina Turopolje. Općinske uredbe, povijest crkvi i odnosi nekih crkvenih redova prema općini Turopoljskoj*. Svi ti naučno-znanstveni radovi govore o tome da je između listopada 1733. i ožujka 1734. godine vođena velika akcija suđenja vješticama, ne samo u tadašnjoj Hrvatskoj nego i u ostalim zemljama

Zapadne Europe. Na Turovom Polju suđeno je protiv 28 vještica, koje su prilikom suđenja ispitivane na surov način, većina je osuđena i na kraju su završili na lomači. Zapisnici svih tih događaja i suđenja su djelomično sačuvani, iz njih se točno može utvrditi o čemu je zapravo bilo riječi. Suci su osuđenike (većinom žene) optuživali zbog odbacivanja kršćanske vjere, zbog odreknuća primanja sakramenata, zbog ponižavanja svetosti sakramenta, zbog stupanja u odnos sa zlim duhovima, čiji su vidljivi znak nosili na svom tijelu, zbog odlazanja na noćne tajne sastanke, zbog stupanja u intimno-seksualne odnose sa životinjama, zbog činjenja kvarnih djela uz pomoć demona. Optuživali su ih dalje zbog stvaranja problema drugim osobama, izazivanja loše atmosfere u sredini, prouzrokovanja bolesti, stvaranja prirodnih nepogoda kako bi ljudima plodovi na njivama propadali itd. Suci su za ovo tražili najžešću kaznu: spaljivanje na lomači. Budući da su optuženici negirali sve ono što im je stavljeno na teret, podvrgnuti su žestokim torturama da bi sve to priznali. Zapisano je da su

Crkva sv. Barbare u Velikoj Mlaci

mnogi optuženici uz pomoć demona uspjeli izdržati te teške torture bez posljedica. U zapisnicima vidimo da se sve to događalo u neposrednoj blizini i u samom mjestu gdje je mali Petar (Roko) Smendrović odrastao. Budući da su članovi njegove obitelji aktivno sudjelovali u svim tim suđenjima protiv vještica, mali Petar je o tim brutalnim događajima čuo izravno iz obiteljskih razgovora i priča. Nije isključeno ni to da je kao mali dječak vidio javno spaljivanje vještica. Na takva događanja su se okupljali ljudi iz svih okolnih mjesta. Cijela ta priča s vješticama negativno je utjecala na sav uzrast, dakle ne samo na starije nego i mlade pa i djecu. U jednom zapisniku stoji da je jedna žena optužena zbog vađenja srca osmogodišnjaka, a srce je pojedeno na okupu vještica pored križa na polju kod Mlake. Iz toga možemo pretpostaviti da su djeca bila posebno čuvana i štićena, a među njima se našao i šestogodišnji Petar (Roko).

Detaljno proučavanje svih tih događaja može nam pomoći da shvatimo mentalno razvijanje djeteta Petra koji je kasnije postao franjevac (fra Roko). Možemo razumjeti njegove strahove i sve strategije koje je on razvijao da bi te strahove pobijedio.

(tekst sastavljen na temelju knjige **Dániela Bártha** *A zombori ördögűző*, Budapest, 2016.)

Prva HNL sve zanimljivija i neizvjesnija

Dva derbija

Šesnaesto prvenstveno kolo 1. HNL donijelo je dva velika derbija hrvatskog klupskog nogometa, duela *Dinama* i *Osijeka* te *Rijeke* i *Hajduka*. Četiri najveća kluba, vodeći kvartet prvenstvene ljestvice i dva, rezultatski, posve neizvjesna nogometna susreta. Osobito potonji na Rujevici u kojemu je *Hajduk* slavio pogotkom u 98. minuti. Ali krenimo redom.

DINAMO – OSIJEK 1:1

Subota je donijela prvi od dva velika derbi susreta. *Dinamo* je na Maksimiru dočekao zahuktali *Osijek* i nadao se kako bi pobjedom mogao doći do željenog povratka na vodeću poziciju. Osobito ako se ima u vidu i ovojednji susret u Ligi Europe protiv Genka (Belgija). Jer bi pobjedom i osvojena tri boda dobio potrebno željeno samopouzdanje i povratak šampionskog ozračja u pomalo konfuznoj svlačionici. Ali jedno su bile želje i projektirana vizija, a drugo stvarnost koju je kreirao upravo nekadašnji strateg *modrih*, danas vođa *bijelih* s Drave – **Nenad Bjelica**. *Osijek* je pogotkom **Fiočića** (nekadašnji izdanak *Dinamove* škole) poveo i vodio sve do 80. minute kada je **Petković** izvanrednim udarcem glavom uspio poravnati i postaviti konačni rezultat duela u Zagrebu. Svakom

po gol i osvojeni bod, čini premalo i jednima i drugima, osobito *Dinamu* koji je, činilo se, ove bodove već itekako uknjižio na svoj konto. No, ovakav rasplet išao je na ruku akterima drugog, tzv. jadranskog derbija hrvatskog klupskog nogometa.

RIJEKA – HAJDUK 2:3

Stoti, jubilarni, duel dva najbolja hrvatska kluba s jadranske obale, *Rijeke* i *Hajduka* ovoga puta igran je na Rujevici, zamjenskom stadionu sve dok se legendarna Kantrida potpuno ne obnovi. Do ovoga susreta obje momčadi su zabilježile po isti broj pobjeda (35) dok je 29 susreta okončano bez pobjednika. *Armada* je vjerovala kako će jubilej biti u znaku njihovog kluba, dok je uvijek

fanatična *Torcida* potajno očekivala da njen *Hajduk* konačno proradi. I to protiv velikog rivala istobojnih majica. Novi trener **Dambrauskas** promijenio je koncepciju prethodnika **Gustafssona**, igračima dopustio igru na njihovim prirodnim pozicijama i rezultat nije izostao. Potkraj prvog dijela **Livaja** se majstorski oslobodio svojih čuvara u petercu domaćina i »kroz uši« vrataru **Zlomislića** poslao loptu u mrežu. A onda se u nastavku igre *Rijeka* razgoropadila i potpuno preokrenula rezultat. Isprva je fantastičnim udarcem glavom najbolji strijelac prvenstva **Drmić** poravnao rezultat, a potom je **Murić** izvrsno izvedenim penalom doveo svoju momčad u vodstvo. Svi na stadionu, ali i ispred malih ekrana, pomislili su kako se ponavlja klasični *Hajdukov* scenarij i bilježi još jedan rezultatski neuspjeh. Ovoga puta nije to bio slučaj, baš kao ni na prijašnja dva gostovanja na Rujevici. *Livaja* je prvo realizirao opravdano dosuđeni kazneni udarac nakon igranja rukom **Abassa**, da bi doslovno u posljednjim trenucima susreta pogotkom **Mlakara** bili stigli do zaslužene pobjede.

REZIME

Novi pogled na tablicu 1. HNL donosi jednu posve drugačiju vizuru i otvara mogućnosti za najneizvjesnije prvenstvo ikad. *Osijek* je lider (31) s bodom prednosti ispred *Rijeke* (30), *Dinamo* ima tri boda manje (28) i susret manje, dok četvrtoplasirani *Hajduk* ima bod manje (27). Ne zaboravimo kako se još treba odigrati odgođeni derbi susret između *modrih* i *bijelih*.

Prvenstvena utrka u državi izravnoj sudionici sljedećeg Svjetskog prvenstva u Kataru je u duhu i kvaliteti nogometa koji Hrvatska reprezentira i na međunarodnoj sceni. Dobar i neizvjestan šampionat prilika je mnogim mlađim igračima da se kale i napreduju u svojoj loptačkoj vještini, a iskusnijim nogometašima otvara se šansa da preko domaćih terena izbore mjesto u nacionalnoj vrsti i pritom budu na oku brojnim stranim emisarima. Konačno, u **Dalićevim** planovima za Katar nekoliko je prvotimaca iz HNL: **Livaković**, **Petković**, **Oršić**, **Ivanušec** (*Dinamo*), te **Kalinić**, **Livaja** (*Hajduk*) i **Škorić** (*Osijek*), dok okosnicu mlade reprezentacije (U21), koja ima stopostotni učinak u kvalifikacijama za Europsko prvenstvo, čine uglavnom mladići iz nekoliko hrvatskih klubova.

D. P.

KOŠARKA**Poraz Cibone**

Košarkaši najbolje plasiranog hrvatskog kluba u ovoj sezoni ABA lige, zagrebačke *Cibone*, doživjeli su neplanirani poraz (66:69) od FMP-a, trenutačno vodeće momčadi Regionalne lige i trenutačno se nalaze četvrtom mjestu.

TENIS**Davis cup**

Novi format najpoznatijeg momčadskog teniskog natjecanja Davis cup ovoga tjedna ima četvrfinale

dule po skupinama. Hrvatska reprezentacija u sastavu: **Marin Čilić**, **Borna Gojo**, **Nino Serdarušić**, **Nikola Mektić** i **Mate Pavić** igrat će susrete protiv Australije i Mađarske. Pobjednik skupine izborit će prolaz u nastavak natjecanja.

SKIJANJE**Izvrсна Leona Popović**

Mlada hrvatska skijašica **Leona Popović** osvojila je 14. mjesto u slalomskoj utrci voženoj prošlog vikenda u Levi-

ju (Finska). Olimpijska reprezentativka ovim je rezultatom skrenula pozornost na sebe i mogućnost povratka ženskog hrvatskog skijanja u sami vrh ove alpske discipline.

POGLED S TRIBINA
Livaja

Njegovu mladost i dobar dio pređašnje profesionalne nogometne karijere obilježio je (s pravom ili ne) nadimak »zločesti dečko«. Možda je bio takav zbog svog velikog temperamenta koji prečesto i danas isijava u svakoj situaciji u kojoj se nađe na nogometnom travnjaku, ali jedno je sigurno: **Marko Livaja** je trenutačno najbolji igrač novoga *Hajduka* i jedan od najboljih nogometaša 1. HNL. Jer od kada je stigao na Poljud (proljeće 2021.) nije prestao s odličnim igrima bez kojih *bili* ne bi u dramatičnom finišu prošlog prvenstva izborili euro vizu, a danas se bore za vrh u novoj sezoni. Najbolju ilustraciju daje podatak kako je Livaja postigao 10 od 23 gola koje trenutačno *Hajduk* ima na svom gol računu. Mnogo više znači momčadi njegova prisutnost na terenu, golemo igračko iskustvo i magija njegove tehnike na malom prostoru iz kojih se često rađaju brojne šanse za pogodak.

Njegov nogometni put startao je u juniorima *Hajduka*, ali već sa sedamnaest godina potpisao za slavni *Inter* iz

Milana za koji je, nakon posudbi u *Lugano* (Švicarska) i *Cesena* (Italija), igrao praktično samo u grupnoj fazi Lige Europe i postigao 4 gola u 6 susreta. Iza toga slijedi njegova europska epopeja tijekom koje je nastupao za *Atalantu*, *Rubin* iz Kazanja (Rusija), *Empoli* (Italija), *Las Palmas* (Španjolska) i *AEK* (Grčka). Zanimljivo, njegova cijena je uvijek bila visoka i obeštećenje nikada nije bilo ispod 6-8 milijuna eura, ali je na koncu odbio potpisati produženje ugovora s grčkom momčadi unatoč unosnim ponudama koje su stizale za njega. Na koncu se, kao slobodan igrač, ovoga proljeća našao u svom matičnom klubu za koji praktično nikada nije zaigrao u seniorskoj momčadi. Ovim svojim potezom pogodio je, kako se to narodski kaže, »u sridu«.

Oživio je svoju reprezentativnu karijeru, jer ga je izbornik Dalić ponovno uvrstio na svoj popis, a on mu se odužio dobrom, discipliniranom igrom i golom protiv Slovenije. Danas je Marko Livaja, čini se, standardni član prve 16-orice *vatrenih* koji će činiti okosnicu tima za naredno Svjetsko prvenstvo. A gdje će nogometni put ovoga 28-godišnjaka potom odnijeti, ostaje nam za vidjeti. Cijena će, kao i uvijek do sada, sigurno biti visoka!

D. P.

Narodne poslovice

- * Tajna uspjeha je samo u tome da se pokreneš.
- * Najmanje se govori kad te se najviše tiče.
- * Ljudi se u stvari boje, zato su surovi.

Vicevi, šale...

Sjedi stariji bračni par u restoranu i pijucka vino. Ona će:

– Jako te volim i ne mogu živjeti bez tebe.

On:

– To ti pričaš ili vino progovara iz tebe?

Ona:

– To ja pričam vinu.

– Bako, razmišljao sam da ja tebe lijepo smjestim u dom.

– Starački?

– Pa ti bako upiši fakultet, pa ćemo probat u studentski.

Mudrolije

* Sve što vam treba, tražite od dobrih ljudi. Oni nemaju mnogo, ali misle da ni to ne zaslužuju.

* Nezadovoljstvo je kao zvijer – nemoćna kad se rodi, strašna kad ojača.

* Teško će se sporazumjeti dva čovjeka koja misle različito.

Lako će se sporazumjeti dva čovjeka koja misle.

Vremeplov – iz naše arhive

Susret udruga kulture, 2009.

Iz Ivković šora

Moje idište

Piše: Branko Ivković

Falnis svima. Jevo mene opet, čeljadi moja, prid ovim sokočalom da vam napišem par redi. Niki dan se mi skupili ode kod mene u litnjoj kujni na kafiranju. veli ova moja da smo fajn omatorili kad samo tragamo za zapečkom. Al šta kast, nije slagala. Nika nam se zima uvlači u košćure, što smo stariji sve smo niki smrznutiji. Vidim i po sebi: do prija desetak godina skoro mi ni nisu tribale dugačke gaće, što bi Madžari kazli »cico nodrag«, a sad borme brez nji od Male Gospojine do Đurđeva nikako. Neg, zašto sam vam piso? Nisam vam ispriповido kako smo prošli ja i moja Jela kad smo išli prid Svisveti čistit groblja. Poradili mi u Doljnjem Tavankutu oko grobnice njezinog baće i moje sestre i tetke, pa hajd u Gornji Tavankut da i tamo očistimo didinu i majkinu grobnicu. Tiram ti ja tako lipo prema Sajcu, pa nuz spomenik Nemirna ravnica, prid njim livo kroz šumu na Zlatni kraj kad jedared nika grupa čeljadi, fajn borme nji, prte nike ruksake, a dvojca vuku velike plevane lotre. Ja se borme niki fajn uozbiljio, da ne velim još štogod, mislim se u sebi: »Av, Braniša, ti si natrčo na migrante a vamo sam, nigdi okolo ni živog čeljadeta«. Al šta mož, ja olakšo al malo i svirnio da se sklone iz vagaša i oni se stvarno lipo sklonili nuz kraj i digli ruke pa lipo pozdravili. Ja sasvim lipo iznenađen dotako šimlu od micike, pozdravio i kaki je red i prošo. Mislim se, jeto nisu ni oni svi valjdar rđavi, ko zna kaka i nevolja natirala da odu iz svoji kuća, al natrag se borme nisam vraćo tudank, lipo na Ševinu čošu pa betonom za Gornji... Uvik me dida Mijo učijo da vraga ne triba dvared crtat. Banio mi Periša, pa još s vrata viče »jel ste gledali fodbol«? Ta gledali smo, dašta smo neg gledali. Svaka čast našim fodbolištama što su, jeto, uspili otić na svicko prvenstvo. Sad ćemo se fala Bogu valjdar nagledat dobrog fodbola. Fodbolišti iz naše matične Rvacke su prošli nikako laganije, Bože moj, pa drugi na svitu valjdar i triba da lagodnije prođu, a ovi naši su baš prošli kroz iglene uši, jak je bio protivnik, Portugalci su baš jaki oduvik, al jeto fajn se paštrili naši i u poslednjim minutu privrnili u našu korist. Doduše, neće njima to bit zabadavad kako smo načuli, za te novce vridi se paštrit borme. Običan čovik toliko ne zavridi cio vik kugod što je njima obećano za tu jednu utakmicu. Doduše, kandar je kogod i na to mislio. Ko što veli moj rođo Joso: »Nije zabadavad sve poskupilo još od prolića, triba nagnit novaca i za fodbol«. Al ni mi ni žao, triba i državu predstaviti lipo. Nek vidi svit da nas nisu još skroz satri, ima i kod nas još mladosti i sporta kugod kod svijui. Nismo nikad ni bili rđavi ni u fodbolu ni u koškarki, odbojki i šta ti ja znad čemu još. A još kad sam čuo da su fodbolišti rišili dat fajn od ti novaca za bolesnu dičicu skroz sam se obradovo. Još kad bi i ovi iz ti zadruga, pa oni pivači, pa te divojke i momki iz ti parova dali koji dinar... Al šta da se radi. Neg, idem ja ispratit ovu dvojcu pa idem namirivat to malo josaga što još imam. Ajd, zbogom, čeljadi moja.

Rič po rič

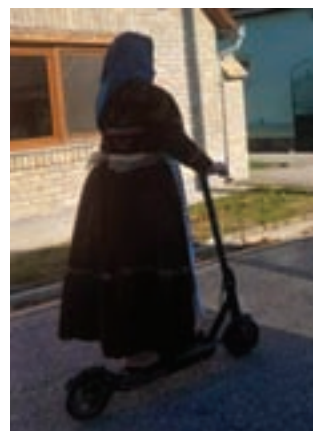
Nikaki, novi svit

Piše: Željko Šeremešić

Čeljadi moja, to već svi znate: kad dođe moj unuk Marin, pa to vam je za mene ko da j svanilo, što bi rekli. Što poželjim bude tako, a što j najbolje on ko da zna šta mi se mota u glave. I više, potrefi šta željim, jel šta sam kadgode željio. Eto, ko novi svit da j za mene. Ma njemu ništa ni teško, najranije ujutru, u podne, kasno uveče, ajde dida šta triba, jel dida moraš ovo opet. Čega se taj svega zna sitit. Sve mi spadne na pamet da j s drugog svita. A ja od sriće veći od najvećeg jablana sa Dole. I tako mi po cili dan po selu. Došo sa nikakom velikom limuzinom. Kaže mi da to ti limuzina već da se to modern kaže »džip«. I to kaže »Mercedesov«. Ja mislio da ta fabrika više ne postoji. Ta j bila u mode kad sam ja bio momak i mislio sam da j odavno propala. Pa kod nas sve popropadalo. Ako ni moralo propast, onda su »naši« pomogli da propadne. I tako mi od najranije u »mercedesu«. Pravo da vam kažem to j baš luksuziranje. Tu kad sidneš, pa i to j ko neki drugi, novi svit. Ja mislio da tak štagod postoji sam na onom sokočalu od televizije kad ono moj Marin gazda od takog. Bome, kad ujutru izađete napolj, pa još i mal ranije, selo prazno, ni kerova na sokaku. I tako smo ošli malo do atara, do vode što bi mi rekli (do Dunav Tise i kanal) što j na kraj sela maltene. U ataru nikog, a na vode skoro nikog, di koji pecaroš. A kadgod u ataru ko u selu, a na vode pecaroš jedan do drugog i svaki po par štuka. I sade kad dođeš bliže vidiš to sve di koji dida, mladi nigdi. Kad mi u selo, kad tamo ko da malo oživilo. Isprid škole gužva onaka. Pitam Marina šta j to, da se ni štagod desilo. Pa vidim svi ko mravi u škulu idu, kad mal bolje pogledim vidim na bicigla nosu dicu, avtima, pišice je pratu. Svi se zgužvali na kapije. Zabrinio se ja da se ni šta desilo u škole jel u selu kad vodu dicu. Idemo polako da ne zgazimo kogagod. Kad bolje pogledjem pa to vodu i do-našu i one što možda idu i u treći jel četvrti razred. »Šta j sad to?«, pitam Marina. »E, dida, danas je ovo nova moda, vodu dicu u škulu, kobjage kad su mala i kad stoju i iza čoška«. Da se ne izgubu, kaže. Kaže da se tako pokazuje i pažnja i briga spram dice. »I sam da znaš, dida, po nje će i doć kad se škula završi. Da se sritno i cigumo vratu kući.« Pa dobro šta j ovo, nas kad smo bili taki a i mlogo manji niko ni vodio u škulu, a kamo l nosio? Pokažu ti put i kasnije sve znaš. Zamislite, onda nas nas naši nisu voljili i pazili? Zamislite, upregne dada konje pa vas nosi, jel majka ostavi svaj posov pa ti vodi, prati. Ta kaka bi to bila sramota da ti kogod iz kuće vodi u škulu. Tentali bi ti cilog života da si šmoklja jel smotan. I tako kako j malo živnilo vidim stari ljudi, idu u crkvu na misu ujutru, po krvv i do ambulantue. Gledim jedni jedva odu, siroti baš teško okreću pedale. Bože dragi, mislim se, pa kako nje niko ne nosi, prati, void? Neke sam i pripozno, pa ti nisu ni za po sobe. Pa sam se zapito jer oni nemu nikog da je donese, posluži. Di su im dica, rodbina jel komšije? Ko pomaže ovom svitu? »Kaki je to ovo svit danaske, Marne moj?«, pitam ga. Marin sam slegnio ramenma te će: »Eto, dida, to j taj nikaki novi svit. Tili, dida, ne tili vala tako mora bit. Što bi rekli: uzmi jel ostavi«. Mislim se Bože dragi šta si ti napravio, nikaki novi svit, sve se digod čuvu, tražu, pratu a bome jedni i ni. Da kažem i u nikakom novom svitu kod kuće, a sve više u nikakom novom svitu ko zna di. Mislim se komugod nikaki a bome komugod i svakaki. Eeee, taj novi svit.

U NEKOLIKO SLIKA

Bereg, suvremene Šokice

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA
ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE
UTJECAJA PROJEKTA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ**

Podnositelj zahtjeva JP *Emisiona tehnika i veze*, Kneza Višeslava 88, Beograd, podnio je dana 8. studenoga 2021. godine zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Dopuna tehničke dokumentacije – Mreža za emitiranje radijskih programa JMU Radio Televizije Srbije na FM frekvencijskom opsegu«, Subotica, Crveno selo – KP br. 33900/3, 33924/2, 33924/3, 33900/1, 33901/3, 33902/1, 33910/2, 33901/3, 33910/4 i 33910/5 KO Novi Grad (46.0751448°, 19.6290045°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-250/2021.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Za obavljanje javnog uvida u prostorijama Službe potrebno je najaviti se najmanje jedan radni dan ranije, elektroničkom poštom na adresu zivotnasredina@subotica.rs ili telefonom na broj 024 626 973.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje

**OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA
ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE
UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ**

Podnositelj zahtjeva »Aniplast« d.o.o., Palić, Horgoški put br. 109, podnio je Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Postrojenje za obavljanje djelatnosti tretmana, odnosno skladištenja, ponovnog iskorištenja neopasnog otpada«, zaveden pod brojem IV-08/1-501-233/2021, a koji se planira na katastarskoj parceli 6093/1 K. O. Palić, u Ulici Horgoški put br. 170, Subotica (46.1021420°; 19.7863880°).

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš, osobno ili poštom, ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Uvid u podatke, obavijesti i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128).

Za obavljanje javnog uvida u prostorijama Službe potrebno je najaviti se najmanje jedan radni dan ranije, elektroničkom poštom na adresu zivotnasredina@subotica.rs ili telefonom na broj 024 626 973.

GRAD SUBOTICA
GRADSKA UPRAVA
TAJNIŠTVO ZA GRAĐEVINARSTVO

U skladu s člankom 45a. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021)

o g l a š a v a

**RANI JAVNI UVID
POVODOM IZRADE
IZMJENE DUHELA PLANA GENERALNE REGULACIJE VIII. ZA ZONE ŽELJEZNIČKO NASELJE
I MAKOVA SEDMICA I DIO ZONE MALI RADANOVAC**

Odluka o izradi navedenog plana je objavljena u *Službenom listu Grada Subotice*, broj 35/2021.

Rani javni uvid bit će održan u trajanju od 15 dana, od 26. studenoga do 10. prosinca 2021. godine radnim danima od 8 do 12 sati, u Gradskoj upravi Subotice, Trg slobode 1, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, ured br. 204.

Tajništvo za građevinarstvo, kao nositelj izrade navedenog plana, organizira rani javni uvid u cilju upoznavanja javnosti s općim ciljevima i svrhom izrade navedenog plana, mogućim rješenjima za razvoj prostornih cjelina, mogućim rješenjima za urbanu obnovu, kao i efektima planiranja.

Pozivaju se tijela, organizacije i javna poduzeća koji su ovlašteni utvrđivati uvjete za zaštitu i uređenje prostora i izgradnju objekata da daju mišljenje u pogledu uvjeta i neophodnog opsega i stupnja procjene utjecaja na životni okoliš.

Pravne i fizičke osobe mogu dostaviti primjedbe i sugestije u pisanoj formi Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), Trg slobode 1, od 26. studenoga do 10. prosinca 2021. godine.

Primjedbe i sugestije pravnih i fizičkih osoba koje evidentira nositelj izrade mogu utjecati na planska rješenja.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 20. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU O PROCJENI UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Dana 18. 11. 2021. godine, podnositelj zahtjeva »TELEKOM SRBIJA« a.d., Beograd, Takovska br. 2, podnio je zahtjev za davanje suglasnosti na studiju procjene utjecaja na životni okoliš projekta: Bazna stanica mobilne telefonije »Mirgeš – SU123 SUU123 SUO123«, na katastarskoim parcelama 747/1 i 747/2 K. O. Tavankut, Subotica (46.063809°; 19.521854°).

Javni uvid u predmetnu Studiju može se izvršiti u Gradskoj kući u Subotici, Trg slobode 1, u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 130, svakog radnog dana od 10 do 12 sati, od 22. 11. 2021. do 22. 12. 2021., kao i elektronički na sajtu Grada Subotice (www.subotica.rs -> *Životna sredina* -> *Oglasna tabla* - http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Studije/501-257-2021-draft.pdf).

Zainteresirana javnost mišljenja u vezi s predmetnom studijom može dostaviti u pisanoj formi, elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs, odnosno poštom ili osobno u prostorije Službe.

Javna prezentacija Studije i javna rasprava bit će održana 22. 12. 2021. godine, s početkom u 12 sati, u Gradskoj kući u Subotici (Trg slobode 1, I. kat, soba 130).

Javni uvid i javna rasprava organiziraju se u skladu s instrukcijama o pravilima ponašanja u Gradskoj upravi Grada Subotice u primjeni mjera zaštite od zarazne bolesti covid-19 nakon ukidanja izvanrednog stanja.

Za obavljanje javnog uvida u prostorijama Službe, kao i prisustvo na javnoj prezentaciji, potrebno je najaviti se najmanje jedan radni dan ranije, elektroničkom poštom na adresu zivotnasredina@subotica.rs ili telefonom na broj 024 626 973.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Za projekt: »Poligon za Avantura park u paličkom Zoološkom vrtu«, zaveden pod brojem IV-08/I-501-249/2021, a koji se planira na katastarskoj parceli 14332/4 KO Novi grad, Subotica (46.0974579°, 19.7465362°), podnositelja zahtjeva »Park Palić« d.o.o. Palić, Subotica, Kanjiški put 17a.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-249-2021.pdf

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjedok* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Sitno brojimo

Trgovine su pune božićnih ukrasa. Grad polako dobija svoje šarene žarulje, a sve više prijatelja počelo je kititi borove. Je li sve počelo malo ranije ili mi se samo čini kao da smo jučer spakirali ručnike za plažu, a neki dan počeli izmjenjivati fotografije jesenskog lišća i šarene prirode? Žurimo li završiti i ovu godinu, čekamo da sve prođe početkom sljedeće godine ili žurimo u novogodišnju bajku da malo uljepšamo ove sive dane? Uglavnom, nisam se još uhvatila za ukrašavanje, ali imam ideju za kuhano vino, *kurtoš* i adventska putovanja. Jeste li već odabrali grad u kojem ćete se zaljubiti u njegove novogodišnje trgove?

Iako mnogim gradovima prijeti zatvaranje zbog novonastale situacije, svi se pripremaju za blagdane. I dok još ne znamo hoće li sajma biti ili ne i ako hoće, u kakvom obliku, možemo maštati i pripremati se na vrijeme. Kako bismo vas pozvali na maštanje, izdvajamo neke od najboljih božićnih sajmova diljem svijeta.

Strasbourg, u istočnoj Francuskoj, dom je jednog od najstarijih božićnih sajmova u Europi, a prvo izdanje održano je 1570. godine. Danas postoji 12 lokacija s 300 štandova. Svake godine ovu tržnicu čini još posebnijom prisustvo nekog od stranih sela zemlje koja je određena kao poseban gost, sa svojim običajima, tradicijskim proizvodima i slično. Strasbourg se nalazi tik uz granicu s Njemačkom, tako da ćete dobiti iskustvo dvije kulture u jednoj.

Malo je gradova koji su zadubljeni u blagdanski duh poput Beča. Od preko 150 štandova ističu se oni ispred Vijećnice (Rathaus), a najviše pažnje privlači ogromno klizalište, jahanje sobova za djecu i dječji vrtić.

Odemo li malo izvan granica Europe, bajka ne gubi sjaj. Godišnji božićni sajam u Torontu jedan je od najvećih u Sjevernoj Americi. Sa sjedištem u gradskoj povijesnoj četvrti Distillery, očaravajuća scena, sa svojim blistavim svjetlima, špilja Djeda Mraza, vožnja na sajmove, pивske vrtove i blagdanski prodavači koji prodaju sve, od poutina do

jednokratnih božićnih darova. Središnji dio pripada boru veličine 50 metara, a posljednjih godina posebnu pozornost privlači magični svjetlosni tunel dug 100 metara.

Kad smo otišli tako daleko, na popis stavljamo i Winter Village u Bryant Parku u New Yorku. Ova tržnica na otvorenom u europskom stilu jedna je od najpoznatijih božićnih tržnica u New Yorku. S oko 125 posebno dizajniranih kioska s nakitom i rukotvorinama iz cijelog svijeta, posjetitelje ima dosta toga za zaokupiti. Sama pozicija uključuje niz atraktivnih lokacija. Ono što ga čini posebnim je klizalište na otvorenom u Bryant Parku od 17.000 četvornih stopa i jedino je besplatno klizalište u New Yorku.

Kažu da nijedan grad ne reagira bolje na Božić od Praga. Dvije glavne gradske božićne tržnice, Stari grad i Václavski trg, udaljene su samo pet minuta hoda jedna od druge, tako da se obje mogu lako istražiti u jednom danu. Svaki od njih ima uobičajene drvene kolibe koje se nalaze na sličnim tržištima diljem Europe, no češke delicije su ono što ih doista izdvaja.

Svi ovi do sada navedeni gradovi su posebni, ali nisu iznenađenje jer su na svim listama koje pišu o božićnim sajmovima. Ono što se često zanemaruje je Italija. Godišnji božićni sajam u Firenci u Italiji nalazi se na spektakularnom Piazza Santa Croce.

Uz franjevačku baziliku koja pruža pozadinu za 50 štandova, ovo je savršeno mjesto za preuzimanje čarapa i poslastica. Za dodatni božićni ugođaj, dobra je ideja otići na Piazza del Duomo na jaslice i božićno drvce. Posebno pripazite na medenjake i savijače, oni ovdje imaju posebnu čaroliju.

Na popisu svjetskih tržišta koja šire nepobjediv blagdanski osjećaj nalaze se Tallinn u Estoniji, Basel u Švicarskoj, Bruxelles, Krakow, Beč, Kalmar, Budimpešta, a na vrhu svake je moj omiljeni Zagreb.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
 +381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

UDRUŽENJE GRAĐANA

Urbani Šokci
Sombor

DANI HRVATSKE KULTURE

Sombor, 26.11.2021.

Program:

17:30 Gradski muzej Sombor

- Otvorenje izložbe »Fragmenti«
- Kitenje i povezivanje marama monoštorskih Šokica
- 150. obljetnica izlaska *Bunjevačkih i šokačkih novina*
- »Trinaest godina je već« – prikaz rada Udruge

19:00 Gradska kuća Sombor
Kulturno-umjetnički program

HGU Festival bunjevački pisama
KUDH Bodrog
HKUD Vladimir Nazor
GKUD Ravangrad

Pokrovitelji:

Grad Sombor

Ministarstvo kulture
Republike Hrvatske

Ministarstvo obrazovanja, znanosti
i sporta Republike Hrvatske

Gradska kuća Sombor

Nacionalno vijeće
za kulturnu saradnju
u Republici Srbiji

ZAVOD ZA KULTURU
VOJVODANSKIH HRVATA

HRVATSKA
RIJEČ